

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Auschwitz. 15-årig pige bringer sin blomsterhilsen til lejrens mere end 2 millioner ofre.

Foto: Leo Hansen, Thisted.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. 53 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lunde-
borg, Hesselager. 62 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomeets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470
Syd-Als, Als. 74 40 53 42.

Tilsynsførende: Ejler Mortensen, Nørregade 6, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 17 04.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere,
der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske
fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles
om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj
fortsat højtideligeholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen.

Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72. Giro 1000 780.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 86 81 07 09. Giro 1000
780.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lunde-
borg, 5874 Hesselager. Tlf. 62 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. 74 67 31 53

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. 86 27 04 28

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. 74 47 17 04

Sektionschef Hans Bøjlund
Påbyvej 36, 6000 Kolding
Tlf. 75 56 90 49

General Fl. Bussenius Larsen
Lundsgårdsvej 16, 4180 Sorø
Tlf. 53 63 59 20

Journalist Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. 75 82 65 72

Tømmermester Erik Hauberg
Holballe, Tandslæt, 6470 Sydals
Tlf. 74 40 76 32

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby
Tlf. 42 88 12 42
Sommer: 42 65 05 11

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. 53 53 35 34

Direktør Bernth Johannesson
Jacobys Allé 16, 2.th.,
1806 Frederiksberg C
Tlf. 31 31 86 86
Sommer 42 30 64 58

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. 74 42 57 07

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. 98 10 15 80

Fhv. bestyrer
Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse
Tlf. 42 48 56 74

Fangesammenslutningens Rekreatjonsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45,
yder støtte til rekreatjonsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningskema kan rekvireres hos formanden: Jakob Jensen, Højager 12, 3230 Græsted, eller i de
enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreatjonsopholdets samlede pris, dog
max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreatjons hjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere
feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret.
Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med
besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreatjonsopholdets arrangør, må
skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted.
Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreatjons- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor, Æbeløgade 1, 2100 København Ø.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i
anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreatjons formål eller -hjælp i særlige trangstiltælde.
Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anderkendes - i henhold til lov om
erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

Bladet

Pigtraad- Gestapofangen

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Jens Erik Finderup
Gadstrupparken 3
4621 Gadstrup
42 39 09 91
Giro 9 31 54 54

Årsabonnement 100.- kr.
Udenfor Skandinavien betales
et portotillæg på 100.- kr.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt
ved henvendelse til udleve-
ringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1
8600 Silkeborg
86 81 07 09

Kaj Christensen
Præstegårdsvænget 16
5210 Odense NV
66 13 80 10

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

En hilsen til nynazisterne ...115	
Slaget ved Stalingrad.....116	
Ekspedition til fængslerne i Midtyskland.....116	
De har taget din bror.....118	
En transport.....119	
Runde dage.....121	
Tilbage til slottet.....122	
Foreningerne.....122	
Bøger.....130	
Mindeord.....131	

De følgende numre af vort
blad udkommer 15/12 1994 og
26/1 1995. Stof må være re-
daktionen i hænde senest en
måned før.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 6

NOVEMBER 1994

49. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben · Dachau-klubben · Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne · Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen · Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen · Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen · Sachsenhausen-foreningen · Stutthof-foreningen · Theresienstadt-foreningen

En hilsen til nynazisterne

En af mine naboer har i udpræget grad evnen til at læse bøger og blade med omtanke. Han viste mig fornylig, at der i den 591 sider digre bog »Bevingede ord« - af T. Vogel Jørgensen findes en ret stor hilsen til nynazisterne, nemlig:

Der Führer denkt für uns - ty., Føreren (dvs. Adolf Hitler, 1889-1945) tænker for os - en i det nazistiske Tyskland ofte gentaget sætning, som bl.a. fandtes på mange opslag i fabrikker, store virksomheder etc. Opslaget indledtes med påbudet: »Tænk ikke...«

En til denne plakat knyttet vandre-pudsighed var tilskriften: »Spis ikke ... Göring spiser for os.« Göring (1893-1945) var unormal fed og gjaldt for at være en af de fremmeste i den kreds af nazistiske spidser, som levede i overdådigt vellevned.

Citatet findes under første ord: Der Führer, og det er jo også ham, urofolkene, de såkaldte nynazister, kører på. Da han levede, blev millioner grebet af ham. Vi taler i dag om 80 millioner tyskere. Selv skreg han det ud jævnlige gennem højttalerne: Vi er et folk på 100 millioner, og dette tal kan måske fremkomme ved at lægge indbyggertallene fra de okkuperede områder til de 80.

Propagandafolkene var sikre på, at det store antal, den store afdeling, hvad vi kalder »den brede masse«, ønskede at være fri for at tænke tingene igennem selv og derved påtage sig et medansvar for tingenes gang. Disse ting, der var så vigtige, havde de jo »Der Adolf« til at klare for sig, men udviklingen har

jo også vist det farlige i en sådan praksis.

Hitlerordene om, at han tænker for masserne, hvorfor de ikke selv behøvede at tænke, er også farlige derved, at de forbyder drøftelser af tingene og afskærer derved de tænkende fra at udfolde polemik, og dog er det jo sådan, at det er polemik i en befolkning, der holder liv i dette at tænke på statens anliggender.

Taler og artikler af tyskeren Thies Christoffersen i Kollund bruger ofte vendingen: Løgnene fra Auschwitz. Han har bl.a. udgivet noget, han kalder en bog, men han har tydeligvis været i stofnød, for der er kun kommet en pjece ud af det.

Dertil kommer, at pjecen er sat med ret store typer og at mellemrummene mellem linjerne er ret store. Han anfører, at titlen nu er: Jeg var i Auschwitz, og at originaltitlen var: Die Auschwitz Lüge. Sprogbrugen er således skruet en del ned, vel fordi han af mange fik at vide, at bogen slet ikke havde et indhold, der svarer til den kraftige titel.

Thies Christoffersen fortæller, at hans kvarter lå i Raisko, 3 km fra hovedlejren. Her var der laboratorier for planteavlfsforsøg. Han arbejdede altså ikke i selve lejren,

og det forstår man, når man flere steder læser om, at fangerne gik frit om i lejren uden bevogtning. Fangerne blev kun bevogtet ved, at pigtråden, der spændte sig uden om lejren, var strømførende, men kun om natten. Han fortæller, at udenforstående til en-

mange folk til koncentrationslejren Sachsenhausen, der ligger nær Berlin, men de kom altid kun til porten. Her måtte de aflevere, hvad de havde med, som fangerne skulle have som gaver, men ingen kom ind i selve lejren.

På et fremrykket tidspunkt brød muligheden for pakkeforsendelser med tyske jernbaner sammen, og da Røde Kors så sendte lastbiler af sted til lejrene, kom kortegerne kun til lejrens port.

Mens de omtalte forhold rummer en række usandheder, er vi langt bedre stillet, når det gælder oplysninger om forholdene i koncentrationslejren Auschwitz. De foreligger i bogen: Selvbibliografi af Rudolf Höss: Kommandant i Auschwitz. Den er skrevet af Höss personligt. Han blev i 1940 udnævnt til kommandant i Auschwitz.

Selvbibliografien er skrevet, mens Höss sad i fængslet i Krakov før sin domfældelse og henrettelse i 1947. Under forhørene viste han en usædvanlig trang til at lægge kortene på bordet ved at skrive sin selvbibliografi især om tiden som kommandant i Auschwitz. Den opbevares naturligvis i dag og i dagene fremover.

Den foreligger på dansk i den trykte udgave 1959. Han fortæller, at gaskamrene i Auschwitz var meget virksomme, og at der her blev aflivet flere millioner fanger.

Med en vis ret, spørger vel også nynazisterne: Hvem har og havde de største forudsætninger for at berette sandheden om Auschwitz: Lejrens kommandant eller Thies Christoffersen, der har skrevet ud fra et ophold i lejrens gartneri?

hver tid kunne besøge ham, ja, at fru Pohl, der herskede i køkkenet, frit kunne uddele skrifter til fangerne. Han tilføjer, at det ganske vist ikke var tilladt.

Det hedder, at fangerne var i dårlig stand, når de kom til lejren, men efter nogen tid havde de sul på kroppen. Han havde besøg af moderen et par dage.

Der var børn i den tilstødende Birkenau-lejr, og de var optaget af lystigt boldspil. Han fortæller, at besøg var tilladt til enhver tid, altså var han ikke i en koncentrations-lejr, der var en lukket verden. Den norske sømandspræst Voigt-Svendson og den danske sømandspræst Sophus Boas har begge besøgt danske og norske fanger i fængsler og tugthuse. De har begge søgt om tilladelse til at besøge landsmænd i koncentrations-lejre, men ikke opnået tilladelse.

Fra den danske og norske koloni i Berlin kom hver uge

Slaget ved Stalingrad

17. juli 1942 - 2. februar 1943

Siden begyndelsen af 1942 var de sovjetiske hærs fremstød mod tyskerne efterhånden blevet kraftigere og kraftigere. Men fjenden var endnu stærk.

Det ville være nemmere at besejre nazisterne ved en fælles indsats af de allierede hære, men selv om den amerikanske og den engelske regering hilste dannelsen af Anti-Hitler-koalitionen velkommen og lovede at oprette den anden front i 1942, så havde de ikke travlt med at opfylde deres forpligtelser som allierede.

Det gjorde det muligt for Hitler at trække 25 divisioner til østfronten fra vest og ved hjælp af totalmobilisering at samle over 6 mill. mand og i sommeren 1942 at starte en bred offensiv på den sovjetisk-tyske front.

Det tyske fremstød blev først og fremmest rettet mod området mellem Volga og Don og mod Kaukasus. Det vigtigste slag udkæmpedes ved Volgas bredder i området omkring Stalingrad, hvortil Hitler om sommeren sendte over 1 mill. mand, mere end 1.000 fly og 700 tanks.

Nazistenes erobring af Stalingrad-området udgjorde en alvorlig fare, da de sovjetiske styrker dermed ville miste kontrollen med de kommunikationslinier, som forbandt den centrale del af landet med Kaukasus. Ad denne vej transporteredes olien fra Baku, som var så nødvendig for hæren og for samfundsøkonomien.

Tyskerne var både talmæssigt og materielt overlegne. Desuden havde de den fordel, at de sovjetiske styrker i høj grad manglede anti-tanks og anti-luftskyts, og at flere enheder ikke havde tilstrækkelig ammunition. Til trods for det kæmpede de sovjetiske soldater forbitret og tvang den tyske hær ud i langvarige og blodige kampe. Efter at have lidt enorme tab lykkedes det den 23. aug. tyskerne at nå frem til Volga.

Slaget ved Stalingrad udkæmpedes i et område på 100.000 km² og varede i 200 døgn (fra den 17. juli 1942 til den 2. feb. 1943). Fronten var fra 400 til 850 km lang. I enkelte etaper af slaget deltog tilsammen over 2 mill. mand, over 2.000 tanks, mere end

2.000 fly og 26.000 kanoner og morterer. Stalingrads forsvarere udviste en fantastisk udholdenhed, standhaftighed og tapperhed. Der blev kæmpet forbitret om hver eneste gade, hver eneste karré og hvert eneste hus.

Den 19. november 1942 startede de sovjetiske styrker en offensiv i Stalingrad-området efter at have udmattet og afkræftet fjenden i månedlange forsvarskampe. Den storslåede offensiv resulterede i, at 22 fjentlige divisioner, over 330.000 mand, blev omringet. I februar 1943 kapitulerede disse styrker efter heftige kampe, og over 91.000 soldater og officerer blev taget til fange. For nogle år siden havde denne bogs forfatter lejlighed til at tale om marskal A. M. Vasilevskij, som under slaget ved Stalingrad var chef for den Røde Hærs generalstab og som repræsentant for den statslige forsvarskomite havde den direkte ledelse af fronternes aktion i Stalingrad-slaget.

Han fortalte om to bemærkelsesværdige dage under dette slag, dage, som han understregede, var uadskillige fra hinanden. »Den første

dag var den 23. august 1942. Byen stod i lys lue af en gigantisk brand fra fjendens heftige luftangreb. Det var vanskeligt at bevare sindsligevægten i den situation. Vi forstod alle, hvilken dødelig trussel mod hele landet Stalingrads fald ville være. De troppeafdelinger, som befandt sig i byen og artillerier, herunder antiluftskyts, blev sendt til byens nordlige udkant. Der blev udsendt en appel til befolkningen. Det var en yderst anstrengende dag. Men de sovjetiske styrker holdt stand. Og Stalingrads indbyggere holdt stand.

Den anden uforglemmelige dag var den 23. november, tre måneder efter at tyskerne var nået frem til Volga. Den dag forenedes syd-vestfrontens og Stalingrad-frontens styrker ved landsbyen Sovjetskij og lukkede ringen omkring hele den fjendtlige armegruppe. Det var glædens dag, hvor man kunne skimte sejren forude.

Den tyske hærs samlede tab under den sovjetiske offensiv fra den 19. november 1942 til den 2. februar 1943 var på over 800.000 mand, omkring 2.000 tanks og stormkanoner, mere end 10.000 kanoner og morterer, og op mod 3.000 kamp- og transportfly og over 7.000 biler. Den tyske værnemagt mistede totalt 32 divisioner og tre brigader, og

de 16 øvrige divisioner mistede fra 50 til 75% af deres mandskab.

Den rumænske og den italienske hær blev knust.

Under slaget ved Volgas bredder og i det nordlige Kaukasus mistede fjenden i alt omkring 1,5 mill. mand. Nederlaget ved Stalingrad var fascisternes hidtil største siden den 2. verdenskrigs begyndelse. I Tyskland blev der erklæret tre dages landesorg.

Den Røde Hærs sejr ved Volga bidrog til et radikalt omsving i hele den 2. verdenskrig. Det strategiske initiativ gik definitivt over til den Røde Hær og dens overkommando. Den fascistiske blok rystede i sin grundvold. Modstandsbevægelsen i Frankrig, Italien, Polen, Tjekkoslovakiet og de andre tysk besatte lande forstærkedes. Jugoslavians partisaner udvidede deres kamphandlinger. Mod sætningerne mellem landene i den fascistiske blok skærpedes.

Tyskernes nederlag mod Moskva og senere ved Stalingrad tvang Japan og Tyrkiet til definitivt at opgive at starte en krig mod Sovjetunionen.

Kilde: Den anden verdenskrigs lære.

Oleg Rzjeslevskij.

Pressebureauet Novostis forlag.

Moskva 1979.

Kristian Ingv. Hansen

(»Hewer«) Odense NV.

Ekspedition til fængslerne i Midtjylland

Beretning fra dr. Volkert (professor ved Københavns universitet) (død ca. 1990)

Med en del busser, 2 ambulancer, 2 lastbiler, 2 personvogne og 1 køkkenvogn startede vi en morgen fra Friedrichsruhe for at hente fanger fra fængslerne i Midtjylland. Kolonnerne førtes af den svenske kapt. Folke. Et par af busserne og 2 lastvogne samt køkkenvognen var svenske, resten af kolonnen var dansk. Kapt. Folke kørte i spidsen, og Ing. Hansen og jeg dannede køen.

Vejret var strålende, og der kørtes rask til. Efter et kort frokost hvil fortsatte vi. Mørket faldt efterhånden på, og vi begyndte nu at lytte til vore radioer - de tyske meldinger om overflyvninger havde ved natkørsel overordentlig be-

tydning også for os - thi i mørket kunne de engelske flyvere ikke se de store maledede flag og Røde Kors mærker på bilerne, og om natten var vi derfor i lige så høj grad som tyskerne udsat for angreb. De fleste af os havde allerede haft ikke helt behagelige erfaringer med disse natlige angreb.

Inden længe kom de ventede radiomeldinger, også over vort område fandtes nu engelske flyvere. Lygterne slukkedes, vi fortsatte. Himlen var overskyet, det var buldermørkt. Alt gik godt, indtil vi kom til en lille by; netop som vi kørte ind her, hylede sirenerne - luftalarm - forskrækket af sirenerne drejede en

hestevogn på tværs af gaden og afskar den sidste del af kolonnen.

Grundet på mørket blev uheldet ikke observeret fra vognen foran, der fortsatte og næsten øjeblikkelig forsvandt i mørket. Langt om længe kom hestevognen klar af gaden, og vi kunne køre videre - men hvor var de andre? Byens krogede gader var en fuldstændig labyrinth, og af de få beboere, vi mødte, fik vi kun modstridende besked. Endelig slap vi ud på en vej, som vi mente var den rigtige for så blot at opdage, at vi nu var helt alene - busser og lastbiler var sporløst forsvundet. Vi havde intet valg, vi måtte først se at finde kolonnen og

så igen tilbage, finde bilerne og lodse dem ud af byene - med en mand på trinbrættet gik det af sted i susende fart. På grund af mørket kunne føreren næsten intet se, men kørte faktisk udelukkende efter anvisninger og tegn fra observatøren på trinbrættet. Bortset fra en enkelt brat opbremsning ved en tankspærring, hvorved jeg, der var observatør, trillede langt hen ad vejen, fast knugende vognens afviserlinge i hånden, gik alt vel, men det var alligevel en mærkelig tur. Oppe i Nordøst lyste himlen med underlige flakkende rødlige skær, lyskasternes lysbunder krydsede frem og tilbage - højt oppe i luften hørtes motorstøj fra mange maskiner, og dumpe brag langt borte fra lød ustandselig i vore ører. Derude 100 km borte lå Berlin - den var igen i nat målet for de engelske flyvere.

Efter 15 min.'s kørsel fandt vi kolonnen, der holdt og ventede, nu gik det igen tilbage, og netop som vi nåede byen, kom afluksningen. Vi tændte øjeblikkeligt forlygterne. Hele byen forekom os næsten illumineret, nu var det ikke svært at finde rundt, og efter kort søgen fandt vi bilerne.

Sovepladserne var bilernes bænke

Efter at have sluttet op til de andre, kørtes videre. Vi var dog nu næsten ved målet, 3 km længere fremme svingede vi op på autostradaen Berlin-Leipzig, og kort efter bøjede vi ind på en smal skovvej - her var vort kvarter for natten, sovepladserne var bilernes bænke.

Tidligt næste morgen var vi igen på benene, og efter morgenkaffen oppe ved køkkenvognen fik vi vore opgaver tildelt. Alene eller i små grupper sendtes busser og ambulancer af sted til de forskellige fængsler. Min opgave blev at hente fanger ved byerne Leipzig, Chemnitz og Zwickau. Kl. 7 drog jeg af sted med min bus. En ejendommelig spænding griber en, når man drager af sted, hvor mange kunne det lykkes os at få ud? Fik vi alle, der stod på vore lister? Kunne vi finde flere?

Efter at have givet chaufførerne nøje besked var ens første opgave nærmere at studere den tyske gestapo-mand, der fulgte med os. Disse gestapofolk var egentlig det eneste skår i glæden over vore ture. Altid var de med - nogle gulblege mænd i dårligt civilt tøj, oftest yderst sølle at se på, sleske, villige til at hjælpe os af al magt ved forhandlingerne med fængselsmyndighederne, blot de blev bestukket med lidt tobak og smør.

Vi benyttede os i stor målestok af bestiktelser

Ja, for at sige det lige ud - uden skrupler benyttede vi os af bestiktelser i stor målestok, ikke blot over for disse gestapofolk, men også i utallige andre tilfælde, hvor det kunne gavne os. Fra høj til lav var de alle dernede til at købe. Den fine kommandant for Neuengammelejren hr. Pauli og vejarbejderne, der flyttede spæringer og jævnedes bombehuller for vore biler, alle tog de med samme begærlighed imod bestikkelse, og i alle tilfælde var det utroligt, som det hjalp.

Efter at have overvundet den modbydelighed, disse forhold i begyndelsen vakte i en, tog man det snart som en sport, og altid sørgede vi for at have et lille reservelager til at købe os ud med, hvis vi skulle komme i en eller anden klemme.

Efter nogle timers kørsel nåede vi Leipzig og fandt hurtigt fængslet. Efter de sædvanlige forhandlinger fik vi vore fanger, de var der alle 8 mand - 7 nordmænd og 1 dansker.

Det er et uforglemmeligt øjeblik, midt nede i det forbandede land, at give hånden til sådanne gutter og ønske dem velkommen i en dansk bus. I de sidste 2 dage havde disse folk fra fangevogterne fået at vide, at de skulle ud, men alle havde de hånlige vist en sådan tanke fra sig, som noget fuldstændig vanvittigt og kun opfattet det som et nyt forsøg på at pine og narre dem.

Da nu så alligevel bilerne kom, virkede det næsten som et slag for deres forpinte sind. Nogle lo, andre hulkede som

børn, og atter andre blev fuldstændig tavse og stille i den første tid. Ganske vist ved de, at de ikke er helt frie, men foreløbig blot skal føres op til Neuengammelejren - men dette, at det sker i dansk bus med folk, der taler deres eget sprog og forstår, hvad de har gennemgået, det er mere, end deres hårdt prøvede selvbeherskelse kan bære. Også for os, som havde det held at få lov til at være med til at give vores beskedne hjælp, kniber det lidt. Disse første minutter med fangerne har brændt sig i vores hukommelse - jeg er ikke bange for at sige, at lykkeligere eller mere strålende øjeblikke har jeg aldrig oplevet.

Efter at de har sundet sig lidt, kommer vi frem med mad og øl, alle er sultne som ulve, og i vild begejstring går de løs på vore gode danske sager. Særlig fedt er de helt vilde efter - trods mine protester - profetier om dårlige maver - spiser og spiser de - tykt smør på brødet - drikker olien fra sardinerne. Begejstringen vil ingen ende tage, og snart hersker en løssluppen munterhed, hvor de fortæller om alle de lidelser og rædsler, de har gennemgået. Fortællingerne er nok individuelt forskellige, men alligevel så mærkeligt ens.

Man kan i virkeligheden ikke fatte det

Sammenholdt med deres elendige udseende tegnes det et billede af fængslernes rædselsfulde umenneskelige forhold så stærkt og levende, at ingen tvivl er mulig. Selv den bedste dokumentariske film eller den bedste fortælling vil ikke være i stand til blot tilnærmelsesvist at fortælle, hvad disse mennesker har gået igennem - man kan i virkeligheden ikke fatte det.

Før fabrikker - nu ruindynger

Efter Leipzig kørte vi til Zwickau. Også her er vi heldige og kan få dem, vi søger, dog først om nogle timer, det er vi ikke glade for, vi skal også nå Chemnitz og er bange for, at kontoret der skal lukke, før vi kommer. Vi vælger derfor

straks at køre til Chemnitz og så senere på aftenen igen at vende tilbage til Zwickau. Vi har nu travlt, og af sted går det ad de slyngede bjergveje. Her i dette distrikt har ligget kæmpemæssige fabrikker, de er nu alle kun ruindynger uden det ringeste liv.

Vi nåede Chemnitz i tide, men den mand, vi søger, er der ikke. Efter endeløse forhandlinger og undersøgelser får vi endelig besked om, at han sandsynligvis er i Dresden. Men sikkerhed vides det ikke, vi må selv se efter. Telefon er hernede noget, der hører fortiden til, ikke engang forbindelse til andre kontorer inden for samme byområde kan man få - alt er ødelagt.

Dresden nu en total ruin

Tilbage til Zwickau efter fangerne der, og nu mod Dresden. Mørket falder på, inden vi når halvvejen, kl. 23.30 når vi byen. Dresden er en total ruin. Ingen, der ikke har prøvet det, ved, hvor nederdrægtigt det er at finde rundt i sådan en ruinby om natten. Gader er spærret med murbrikker, gadeskilte mangler næsten helt, med kort og kompas prøver man sig frem. At spørge sig for lader sig kun vanskeligt praktisere. De få mennesker, man møder, giver som oftest kummerlig eller direkte forkert besked. Sådanne ikke af ond vilje, men fordi mange af dem er flygtninge fra andre steder og ofte er lige så desorienterede som en selv.

Vi er heldige og løber på et par betjente, som viser os på vej, blot ned af den og den gade, så til højre og så et par gange til venstre, »man kan umuligt tage fejl«. - Ja, tak, De kender det sikker selv og så tænk under hvilke forhold:

Nå, af sted kørte vi, og det synes, som om vi er på rette vej, så pludselig er gaden spærret med en bjælke, og netop som vi rådvilde står og spekulerer, blæses luftalarm. Jeg vil ikke påstå, at det var hyggeligt. Sirenerne hylene midt i denne livløse by, omgivet af ruiner, på en gade, der på grund af murbrokker er så smal, at det er umuligt at vende. Vi har intet valg, vi skal igennem. Bjælken smides til side, vi går frem med afskær-

mede lommelygter. Lige efter følger bilen med slukkede lygter.

Vi må rydde gaden for murbrokker - gang på gang

Det er ingen magelig spadse-retur. Gang på gang må vi rydde gaden for brokker, før vognen kan komme igennem. På begge sider står høje bare mure, revnede og gennemhullede, usandsynligt at de virkelig kan stå uden at styrte om. Vi kommer igennem og har nu banegården lige foran os, det kvikker op, nu kan vi af kortet se, hvor vi er, og kort efter når vi fængslet. Klokker er 1.30.

En søvndrukken portner dukker arrigt frem som svar på vor energiske kimen. Da vi fremfører vort ærinde, slår han forfærdet ud med hånden, det er umuligt på denne tid af natten - det lader sig ikke gøre at vække direktøren under nogen omstændighed.

Vort humør er dog ikke i øjeblikket sådan, at vi lader os affeje; trods protester trænger vi ind forbi ham, og porten falder i bag os. I det samme hyler sirenerne igen - afblæsning.

Et par bemærkninger til min gestapomand viser mig, at han vil give sin fulde støtte, og uden at blinke lirer jeg en længere historie af om vore vidtgående fuldmagter fra gestapohovedkvarteret i Berlin og om de ubehageligheder, der uden tvivl ville komme over hans syndige hoved, hvis han ikke aldeles omgående sætter os i forbindelse med fængselsdirektøren, så vi kan få fangen ud.

Gestapomanden ved siden af mig flytter sig lidt uroligt på stolen ved disse frit opdigtede historier, men han tier og samtykker. Han øjner uden tvivl chancen for et pund smør på denne historie. Det går, som det skal, portneren tøffer af, og langt om længe kommer han igen og melder, at direktøren venter os.

Vi føres op ad trappen og ind på kontoret. Døren sidder kun på et hængsel, vinduerne er sømmet til med pap, den ene væg er revnet fra øverst til nederst, og oppe i det ene hjørne ovenover og ved siden

af vinduet kikker månen ind gennem et stort takket hul.

God dag, nordmand, jeg kommer for at hente dig

Direktøren er en bleg, mager mand iført en gammel slåbrok. Han sidder ved et simpelt, råttømt bord. Der er ingen vanskeligheder. Efter de nødvendige formaliteter går der bud efter fangen. Lidt efter kommer han ind - intet-

anende - fuldstændig desorienteret ved således at blive hentet op midt om natten. Med et par skridt er jeg henne hos ham, rækker hånden frem og siger: »God dag, nordmand, jeg kommer for at hente dig.« Manden står som himmelfalden, stirrer blot på mig, langsomt kommer hånden frem. Med underlige stive bevægelser samler han sine bylter, og sammen går vi langsomt ned ad trappen og ud ad porten. Udenfor står bussen. Da han ser den i skæ-

ret fra min lommelygte, med det store dannebrogssflag på siden, da først går det vist rigtig op for ham, hvad der er ved at ske, han græder lige så stille.

Udturen af byen går nu, da vi kan bruge vore lygter, ret nemt, og vi kører mod nord. Kl. 7 drejer vi igen ind på lejrpladsen, vi er de sidste. De andre er kommet i løbet af natten. Efter et hastigt morgenmåltid ruller kolonnen samlet igen af sted.

De har taget din bror!

Af Jakob Jensen

Det var en almindelig formiddag i september 1994. Min søster Edith var i gang med sit sædvanlige gøremål. Det ringede på døren. Da hun lukkede op, stod Erik udenfor. Han var lidt forpustet og så helt forkert ud i ansigtet. Han smuttede hurtigt ind og lukkede entredøren efter sig.

»De har taget din bror!« røg det ud af ham. Min søster tabte sin støvklud og udbrød: »Hvad er det du siger?« »Ja,« svarede han, »Det er rigtig nok. I aftes, nede på ungdomshjemmet.« »Kom ind og sæt dig, og lad mig høre, hvad der er sket« sagde Edith. Og så fik hun hele historien.

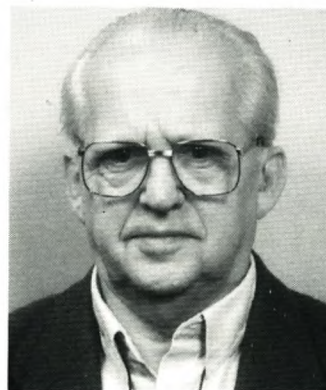
I går aftes og den halve nat havde en flok D.s.U. kammerater hjulpet med at folde og pakke 10.000 eksemplarer af det illegale blad »Dansk Presse«. Det var Kr. Albertsen, der havde fået arrangementet i stand. Da arbejdet var slut, blev der ryddet op, og der var intet spor af nattens aktiviteter.

Da Erik havde fortalt færdig, tog han af sted. Kort efter blev der blæst luftalarm. Det var den 19. september 1944.

Da Edith havde snøftet færdig, var det hendes tunge lod at underrette vore forældre og den øvrige familie om, hvad der var sket. Det var en svær opgave!

Pludselig blev døren sparket op af en flok gestapofolk

Om aftenen var der det sædvanlige ugentlige møde i D.s.U. Brønshøj afd. med fordrag om et eller andet em-

Jakob Jensen

ne. Men inde på kontoret sad 5-6 ledere, der var med i det illegale arbejde. De planlagde den næste aktion.

Pludselig blev døren sparket op af en flok Gestapofolk med maskinpistoler! »Hände hoch!« råbte de. Og det var jo til at forstå.

Der var et par »danske« Hipofolk med, også som tolke. »Hvad laver I her? Hvor er de illegale blade? Hvor er trykkeriet?« De råbte i munden på hinanden, mens nogen begyndte at gennemrode skuffer og skabe. Der var en dør til et aflåst depotrum.

»Wer hat den Schlüssel?« spurgte de. Men der var ingen, der havde nøglen. Så skød de låsen itu med en MP- og fandt kun afdelingens lejrmateriel og telte.

Mange våben blev flyttet

Der var blevet stille inde i fordragssalen. En af de unge piger besvimele af skræk. Da var Elmer vaks. Han bad Gestapofolkene om lov til at følge den unge dame hjem. Og det fik han. De fulgtes ad hen om hjørnet. Så måtte hun kla-

re sig selv, mens Elmer løb til den nærmeste telefon og slog alarm. Der var mange kammerater, der ikke sov hjemme den nat. Der var mange våben, der blev flyttet, og der var mange illegale blade, der blev skaffet af vejen.

Gestapo fandt ikke noget illegalt materiale på ungdomshjemmet, så de tog af sted igen. Men de tog 5 mand med til Shellhuset til nærmere forhør.

Samtidig opsøgte Gestapo Kr. Albertsen i hans hjem på Frederiksberg. Det var moderne, der lukkede op og erklærede, at Kr. ikke var hjemme. Imens ville Kr. flygte ad køkkentrappen, men der stod der også Gestapofolk, som skød og sårede ham i venstre hånd. Så var han leveret. Efter et forholdsvis kort forhør i Shellhuset blev de arresterede kørt til Venstre Fængsel og indsat i Tysk Afdeling.

Efter et krigsråd i gruppens ledelse blev man enige om at bede Edith om at gå ind i Shellhuset og forsøge at få noget at vide om min skæbne.

Nu kunne Edith ikke et ord tysk, så hun fik en ung advokat med som bisidder og tolk. Det var med nogen bæven, at Edith og advokaten gik ind i løvens hule. Efter en del spørgen og rend fra det ene kontor til det andet, var der endelig én, der kunne give besked: Jeg var arresteret af det tyske sikkerhedspoliti for tysk fjendtlig virksomhed. Jeg var indsat i Vestre Fængsel. Jeg måtte ikke få besøg, ikke skrive eller modtage breve, ikke ryge og ikke læse. Men hver torsdag måtte jeg få rent

undertøj, skjorter og sokker. Sæbe og barbergrej var til-ladt. Vasketøjet blev så sendt tilbage. Der skulle være en li-ste over pakkens indhold.

Det var temmelig mange mennesker - flest kvinder - der samledes i venterummet på Vestre i samme ærinde. Men der var stor forskel på, hvad der måtte være i deres pakker. Nogen måtte bringe bøger, andre frugt eller kager og tobak. Der var også nogen, der skulle besøge manden, sønnen eller broderen, men det var ikke mange. I cellen skulle man så kvittere for pakken - evt. »forbudte« ting var streget ud. Og så skulle man skrive, hvad der gik retur af sure sokke o.l. Pakkerne blev grundigt undersøgt af de tyske fængselsbetjente.

Det var en kærkommen ad-spredelse at få en hilsen ude-fra, selv om der med min sø-sters karakteristiske skrift kun stod »Kærlig hilsen«.

Der blev blæst luftalarm, for det var den 19. september

Dagen efter vores arrestation blev der blæst luftalarm ved middagstid. Det var den 19. september. Og i løbet af ef-termiddagen blev der stor uro og travlhed i bygningen. Den ophidsede tyske råben og kommanderen kunne høres over hele bygningen. Det ryg-tedes hurtigt, at det var det danske politi, der var blevet arresteret. Selv i et lukket fængsel løber rygter hurtigt. Det var tragisk for betjente-ne. Men det gav dog os et døgn til eftertanke.

Næste formiddag blev jeg kaldt ned og kørt til forhør på Shellhuset. Forhørslederen var en trivelig kriminalrat, der kunne nogle få danske ord. Der var desuden to ge-stapovagter og en dansk Hi-pomand som tolk.

Jeg erklærede, at jeg hver-ken talte eller forstod tysk, så alt måtte oversættes. Det gav lidt tid til eftertanke.

Forhørslederen var gemyt-lig og forsøgte at lokke oplys-ninger ud af mig. Men jeg kendte ikke noget som helst til illegalt arbejde.

Vi skulle en tur i kælderen

Ved forhøret næste dag havde tonen fået en anden lyd. Han skruede bissen på og truede med, at vi skulle »en tur i

kælderen«, det var der, de grovere forhør fandt sted.

Jeg blev nu flyttet til en an-den celle, hvor der i forvejen sad en fyr på min egen alder. Det var naturligvis rart at få selskab, men jeg var meget forsigtig med, hvad jeg sagde. Der var jo noget, der hed cel-lestikker. Måske har han tænkt det samme om mig.

Forhørene blev nu strenge-re. De havde fået færtten af noget. Og der var kendsger-ninger, som jeg ikke kunne benægte. Når jeg blev kaldt til forhør, var det spændende, om det blev i de små forhørs-lokaler på Venstre eller på Shellhuset, hvor de grovere forhør blev holdt.

Og selv om jeg slap for at komme i kælderen, så fik jeg mine prygl alligevel. Det var den danske tolk, der skulle gøre det grove arbejde. En dag protesterede jeg mod tol-kens oversættelse - lidt tysk kunne jeg dog. Kors, hvor blev de gale...!

En dag kunne jeg i krimi-nalrathens papirer skimte, at

de havde taget Bernth, så måtte jeg til at overveje, hvad han vidste, og hvad han ville sige, hvis han blev klemt hårdt nok. Der var flere mu-ligheder, for Bernth vidste noget om illegale trykkerier, våbengrupper, flugtruter til Sverige o.s.v. Men jeg fik det indtryk i de næste forhør, at der ikke var kommet væsent-ligt nyt frem.

Nu 8 mand i een celle

Efterhånden mistede for-hørslederen interessen for mig, eller også regnede han med, at han ikke kunne få me-re ud af mig. Jeg blev flyttet til en stor celle, hvor vi var otte mand. Efter omstændighe-derne havde vi det ret gemyt-ligt. Én havde spillekort, en anden bøger og en enkelt havde rygetilladelse og delte sin sparsomme ration med os alle.

Edith - min søster - var fle-re gange i Shellhuset for at søge om besøgstilladelse. Og endelig lykkedes det. Hun fik

en tid en dag sidst i oktober. men da hun kom ud til Vestre med sin pakke, fik hun at vi-de, at jeg dagen før var over-ført til »Gefängnislager Frøslev«. Den lille pakke var tung at bære hjem. Dette var en af de raffinerede metoder, som Gestapo brugte. Min stakkels søster var jo helt uskyldig i alt dette.

Så en morgen kom ordren: »Zusammenpakken und alles mitnehmen, aber schnell!« Jeg vidste, at det betød trans-port. Problemet var bare: Hvorhen? Det kunne være til Frøslev eller én af de mange lejre i Tyskland. I de såkaldte prærievogne blev vi kørt til Københavns Godsbanegårds terræn og beordret op i en personvogn, hvor der var slået brædder for alle vindu-er. Vognen blev rangeret ind i et tysk transporttog, og efter megen venten gik det af sted mod Korsør. Det kunne bety-de Frøslev, men sikker kunne man ikke være.

Toget standsede i Padborg, så blev det altså Frøslev.

En transport efter franske, belgiske, hollandske og polske fanger fra koncentrationslejren i Ravensbrück

Af professor dr. Volkert

Efter at Neuengammelejren var blevet evakueret for skan-dinaviske fanger, blev lejren i skoven ved Friedrichsruhe nedlagt og flyttet op til Pad-borg. Herfra foretoges i den sidste uge i april endnu nogle ture efter kvindelige fanger for koncentrationslejren i Ra-vensbrück.

Den 25/4 fulgte jeg således med en større kolonne, der gik fra Padborg til Lübeck. Leder af kolonnen var den svenske løjtnant Löthman.

Ved ankomsten til Lübeck fik vi meddelelse om, at de transportkolonner, beståen-de af biler fra Internationale Røde Kors, der skulle have medbragt de fanger, vi kom for at hente, kun delvis var nået frem, idet de havde vær-et ude for angreb af allierede jagermaskiner.

Grundet på disse medde-lelser blev kolonnen delt i 3

dele. Den største del vendte tilbage til Padborg med de fanger, der fandtes i Lübeck, 2 busser sendtes til Wismar for at hjælpe en nødstedt ko-lonne der, og 6 danske busser, 1 ambulance og en svensk per-sonbil kørte til Schwerin, hvor den største ulykke skulle være sket.

Bilvrag på bilvrag lå i grøften

Vejen fra Lübeck til Schwerin var ikke hyggelig. Bilvrag ved bilvrag lå i grøften ofte kun med få 100 m imellem, og fle-re gange kom vi forbi vrag, der endnu brændte kraftigt. Mange træer og telefonpæle var skudt over af de små grana-ter fra flyvernes maskinkan-oner, og mange steder sås barken på talrige vejtræer flået af i store flager.

Kl. 7 om aftenen nåede denne sidste kolonne frem til

de sønderskudte vogne ca. 5 km uden for Schwerin. Ko-lonnen havde være ude for et svært angreb. En svensk chauffør samt en af fangerne var blevet dræbt, kolonnens fører, Løjtnant Halqvist, hårdt såret, samt 6 af de kvin-delige fanger lettere såret. Løjtnant Halqvist var blevet kørt til sygehuset i Schwerin, og de 6 andre sårede havde alle fået sårene forbundet. Efter en foreløbig behandling sendtes 3 af de hårdest med-tagte med ambulancen til Lü-beck.

300 kvinder anbragtes i busserne

Alle de øvrige ca. 300 kvinder anbragtes i busserne, og efter ca. 1 times forløb begyndte vi tilbagekørslen. Det var nu næsten mørkt, så efter kort tids kørsel kørte vi ind i en skov for at overnatte der.

Det blev en urolig nat. Gang på gang havde vi de allierede jagermaskiner over hovedet i ganske lav højde. Lysbomber og små sprængbomber nedkastedes tæt ved os med ret korte mellemrum, og flere gange hørtes maskinkanonernes skratten ved angreb på hovedvejen, der løb ca. 1 km borte. De stakkels kvinder fik ikke lukket et øje hele natten.

Allerede første gang, vi havde flyverne over os, styrtede de ud i skoven for at dække sig, og ingen vovede sig tilbage til bilerne igen. En undtagelse var her de sårede, som takket være en kraftig morfindosis sov tungt hele natten.

Alle de øvrige burde faktisk have haft en lignende beroligende dosis. Hver gang en flyvemaskine nærmede sig, puslede og rumsterede det overalt i skoven, og bragt fra bomberne fik mange af disse stakkels mennesker til at skribe højt af skræk. Forsøg på at berolige og hjælpe bar absolut ingen frugt, ingen magt på jorden kunne havde fået disse overnervøse mennesker til at blive i vognen og få nogle timers hårdt tiltrængt søvn.

Den næste morgen blev med noget besvær alle samlet, og vi kørte videre. I Lübeck blev fangerne bespist ved den svenske kirke, og efter nogle timers ophold fortsatte vi mod Padborg. Kl. 13.30 befandt vi os ca. midtvejs mellem Lübeck og Kiel tæt uden for den lille by Plöen. Det var klart solskin, vejen var åben uden vejtræer og kun med lidt buskads langs de lave grøfter.

Vi opdagede pludselig en jagermaskine

Fra personbilen, der kørte i spidsen, opdagede vi pludselig en jagermaskine. Kolonnen gjorde holdt. Lige over os i ca. 500 meters højde kom den flyvende parallelt med vejen. Et stykke forbi kolonnen drejede den og dykkede ned imod os. Løjtnant Lödman og jeg stod på vejen lidt foran bilen. Da vi så den dykke, begyndte vi begge at vinke som gale op til flyveren, for at han kunne blive klar over sin

fjeltagelse, men intet hjælp, han susede lige imod os. Som efter en fælles aftale sprang vi ned i grøften og smed os i en fart, som jeg ville have forsvoret noget menneske, mindst jeg selv, havde været i stand til at præstere. Næppe havde vi boret næsen ned i græsset, førend maskinen var over os. Hvinet fra planerne, maskingeværernes og maskinkanonernes skratten dundrede i vore ører. Fra ca. 15 meters højde skød flyveren ind i de tre første busser, hvori der endnu var mange mennesker, der ikke havde fået tid til at komme ud.

Efter angrebet rejste vi os og løb tilbage for at hjælpe de sårede, men i samme øjeblik var maskinen over os igen og bestrøgte denne gang også marken bag vognen, hvor mange mennesker løb af sted i sanseløs rædsel. Endnu en tredje gang dykkede maskinen ned over os og skød ind i vognene, men steg så højere til vejrs. Helt forlod han os dog ikke. I ca. 15-20 min. blev han ved med at kredse over os, og i hele dette tidsrum lød den ildevarslende brummen snart højere snart lavere - lod os ikke et øjeblik helt i fred.

20-30 personer lå døde i grøften

Virkningen af angrebene var frygteligt; ca. 20-30 personer lå døde, lemlæstede og sårede rundt om i grøften og på marken. Usårede og let sårede løb skrigende omkring. En vogn var et flammende bål allerede få sekunder efter første angreb, 2 vogne var gennemhullede af kugler, med knuste vinduer og punkterede hjul, resten havde kun fået mindre skader. I den brændende vogn fandtes medicin-tasken samt det største depot af forbindingsmateriale. De tililende chauffører sendtes derfor straks på jagt efter vore reservebeholdninger, og motorordonnansen, der omgående mødte frem, sendtes til Plöen for at hente hjælp. Den storartede sygeplejerske kom ligeledes hurtigt frem, og sammen begyndte vi at arbejde med de sårede, snart hjulpet af samtlige chauffører, der roligt og koldblodigt ud-

førte et storartet arbejde. Efter ca. 3/4 time kom de første tyske ambulancer, og efter ca. 1/2 time var alle sårede blevet forsynet med foreløbige forbindinger, og 22 af de værste medtagne, dels i ambulancer og dels i vore busser, kørt til hospitalet i Plöen.

Hovedmængden af de sårede i alt 19 kom til det tyske luftvåbens lazaret, de øvrige 3 til et privathospital. Tilbage blev 9 let sårede, der under ingen omstændigheder ville med til et tysk hospital - »så hellere dø i de danske busser«.

Af sårede var der således i alt 31, af dræbte havde vi 9. Ingen af vore chauffører eller mandskab havde fået så meget som en skramme.

Et glimt af det tyske folk

En lille episode, der forekom midt under vort arbejde, giver i et glimt et så tragikomisk billede af det tyske folk, at jeg kort vil fortælle den.

Pludselig, medens jeg står og arbejder, bliver jeg rusket i skulderen, og en stemme råber på tysk noget i øret på mig. Irriteret rejser jeg mig op. Foran mig står en lille tyk herre i tysk gendarmeriform - højkrødt i hovedet af ophidselse. Jeg har arresteret en af deres folk, hylér han og peger på et par grønne herrer, der forsøger at holde fast på et rasende kvindemenneske. På mine noget forundrede spørgsmål svarer han, at hun er sat fast som yderst farlig - hun hævder, at det var en tysk flyvemaskine, der havde skudt på os - en så statsfjendtlig og løgnagtig propaganda kunne under ingen omstændigheder tolereres. Med få ord sætter jeg den ophidsede herre ind i, hvad det egentlig er for folk, han har for sig. Ansvar for fangerne påhviler ikke ham, men os. Vi garanterer, at alle fanger kommer med os til Danmark og derfra videre til Sverige. Det er ham nok, han hilser stramt, og kvinden slippes fri. Men tænk, i en situation som denne, hvor der er arbejde nok for alle til at hjælpe de sårede og ulykkelige mennesker, tænker sådan en uniformeret grøn herre kun på »statens

sikkerhed« og giver sig til at gøre jagt på en overnervøs, hysterisk kvinde.

Det var ikke kun hos denne gendarm, jeg den dag var ude for den mærkelige tyske mentalitet. Da jeg med den sidste bil kom til luftvåbnets lazaret i Plöen, blev jeg mødt med direkte modvilje. Ingen af de allierede ankomne sårede var rørt. Overlægen betonedes yderst overlegent, at ud over at anlægge nødforbindinger ville og kunne hospitalet ikke hjælpe mig. Hospitalet var overbelagt, og at de overhovedet rørte ved mennesker som dem, jeg her kom med, var det kun for at gøre mig deres kollega en tjeneste.

Trusel om lægeklage til internationale Røde Kors hjælp

Som man kan tænke sig, udviklede der sig snart en ret bitter diskussion imellem os angående visse elementære forhold inden for lægeetikken. Først til sidst, da de forstod, at det var min hensigt at indgive en yderst skarp klage til det Internationale Røde Kors over deres oprørende behandling af hårdt sårede mennesker, bøjede de sig for mit krav om behandling og sengeplads for de patienter, det var umuligt at transportere.

Kort efter gennemgik jeg med et par af de yngre tyske læger de 8 patienter, der skulle blive tilbage, og de lovede, at den behandling, vi her var blevet enige om, omgående ville blive sat i gang.

Medens jeg havde været på hospitalet, var bilerne blevet set efter og repareret, så vidt det var muligt. 3 kunne køre, 2 var bragt så vidt i stand, at de kunne trækkes, medens en, den brændte, var totalt vrag og måtte efterlades.

Når vi stoppede de 5 busser, der kunne køre, kunne vi lige have alle med, og kl. 19 kørte vi igen mod Danmark.

Uden yderligere uheld nåede vi den danske grænse ved Kruså. Det var da langt ud på natten. De sårede kørtes videre til hospitalet i Sønderborg, medens de usårede fik noget mad på karantænestationen og snart blev bragt til sengs i halmen.

Runde dage

Ved
**P. Feddersen,
Lundeborg**
5874 Hesselager
tlf. 62 25 14 77

Ernst V. Petersen, Astersvænget 9, 4261 Dalmose. (Buchenwald). 75 år d. 1. december.

Orla E. Nielsen, Slåenvej 7, 8700 Horsens. (Neuengamme 54 560). 70 år d. 2. december.

Kyung Andersen, Solbakken 7, 9210 Aalborg SØ. 65 år d. 5. december.

Kamma Krogh Nielsen, Gl. Hasserisvej 86, 9000 Aalborg. 70 år d. 5. december.

Jens Marius Jensen, Jagtvænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg. 75 år d. 5. december.

John Strange, Kildekrogen 7, 2860 Søborg. (Buchenwald). 80 år d. 6. december.

Dora Jensen, Priorens-gade 35, 5600 Fåborg. 70 år d. 6. december.

Minna Dahl, Præstegårdsvænget 16, 5210 Odense NV. 70 år d. 8. december.

Helge Baj, Carl Blocksvej 27 st.tv., 5230 Odense M. 75 år d. 8. december.

Erik Christiansen, Havagervej 15, 8250 Egå. 65 år d. 12. december.

Viggo Drejer, Snuderup 4, 4450 Jyderup. (Buchenwald). 75 år d. 12. december.

Søren Thorsager, Valmuevej 11, 8240 Risskov. (Buchenwald). 80 år d. 13. december.

Olfert Calsen, Birkekrogen 7 A, 3540 Lynge. (Buchenwald). 80 år d. 15. december.

Jens Birch, Ved Linden 5, 4. th. 2300 København S. (Buchenwald). 75 år d. 16. december.

Ejner Hansen, Louisevej 8, 8220 Brabrand. 85 år d. 16. december.

Marie Bottke, Glarbjergvej 156, 8900 Randers. 75 år d. 19. december.

Erik Sass Petersen, Rådhusvænget 53, 1., 2770 Kastrup. 70 år d. 20. december.

Eigil Buch, Gribskovvej 11, 1., 2100 København Ø. (Stutthof). 80 år d. 20. december.

Niels Johansen, Middelfartvej 187, 5200 Odense V. 75 år d. 20. december.

Ebbe Lundholt, Anholtvej 5, 7000 Fredericia. 70 år d. 21. december.

Villy Kjestrup, Kongensstræde 27, 1., 7000 Fredericia. 80 år d. 25. december.

Carl Liltorp, Snesvej 8, 4733 Tappernøje. (Buchenwald). 75 år d. 27. december.

Arne Thomsen, Th. Dahlsvej 6, 6700 Esbjerg. (Vestre Fængsel). 70 år d. 31. december.

Ansøgning om ophold på Kegnæs

Ansøgningskemaer kan rekvireres hos P. Feddersen, Caroline-Amalievej 11, 5874 Hesselager, og skal være returneret inden d. 15. januar 1995. Ansøgere, der har skole-søgende børn eller børnebørn (findes virkelig endnu), har fortrinnsret i ferieperioderne.

Mindesmærke for kz-ofre

Stockholm: Den svenske regering har besluttet at bevilge 100.000 svenske kroner til opførelsen af et mindesmærke til ære for dem, der døde i tyske koncentrationslejre under Anden Verdenskrig. Mindesmærket vil blive opført uden for en synagoge i det centrale Stockholm. Regeringen besluttede også at bevilge 100.000 kr. til Den Svenske Komité mod Antisemitisme.

Hvad vil vi dø for - og tænder vi stadig lys i vinduerne den 4. maj?

Det var emnet for en times udsendelse i TV2 med Jens Gårdbo som ordstyrer i hans serie »Gårdbos gadespejl«, hvor han havde sit sidste program selve den 4. maj.

Udsendelsen holdtes hos en frihedskæmper, Johs. Rasmussen, Ømkulevej, Vejle. De øvrige i panelet en sergent, som pt. virker ved de danske FN-styrker i Ex-Jugoslavien, Sten. Han er fra Viborg, og hans far var militærmand før sønnen. Dernæst en free lance tv-vært fra TV1, Lotte Larzen, som bl.a. gør i lidt sex- og ungdomsprogrammer.

Endelig en 25 årig københavnsk pige, Tina, som er autonom. Hun er født på Christiania, hører til dem, der går med hætter, kaster sten på politiet, græder over, at der er kommet fascister i det ny

italienske parlament og sagde, hun ikke var med i optøjerne på Sct. Hans Torv i København den 18. maj i fjor ved EF-afstemningen. Da var hun nemlig gravid. Tina var vist til en vis grad parat til at kæmpe for det, hun nu engang tror på. Lotte Larzen ville vist ikke kæmpe for ret meget. Så alt som en overlevelse. Her overfor stod så Sten og Johs. Rasmussen, som intet fortrød.

Programmet blev vel set af hver 5. dansker eller noget i den retning. På den anden kanal var en international fodboldkamp i Københavns Idrætspark, som blev set af mange. Men som optakt til 50-året for Danmarks befrielse 4. maj næste år var det nok ikke helt forkert set af Gårdbo at bringe et sådant program.

Mindesten for danske kz-fanger

Af Lise Kristensen

HUSUM. Mandag nedlægges på Østre Kirkegård i Husum en mindesten for de danske fanger, der omkom i fangelejren i Svesing mod krigens slutning i efteråret 1944. På kirkegården er en græsplæne, hvorunder Svesing-lejrens ofre ligger begravet, og her bliver stenen lagt ned i græsset.

Den er forsynet med inskriptionen: »Mindesten for danske frihedskæmpere, der døde i Svesing-lejren i 1994«. Derefter følger 10 danske fangers navne.

Stenen er lavet på et sten-huggeri i Husum, og det er pastor emeritus Flemming Møller, Tetenbøl, og Henry Buhl, Mikkelsberg i Hatsted, der har taget initiativ til mindesmærket over de danske fanger.

Det sker, fordi der i årevis har manglet markeringer af, hvem og hvor mange der døde i Svesing-lejren. Mange år efter krigen vakte det forundring blandt unge Husumborgere, at der overhovedet havde været en så grufuld

udekommando i nabokommunen. Derfor reagerede Flemming Møller og Henry Buhl på de danske fangers vegne.

Lejren i Husum og en til i Ladelund var udekommadoer under koncentrationslejren i Neuengamme. Fangerne levede under frygtelige og brutale forhold i de få måneder, lejren eksisterede fra september til december 1944. 2500 mennesker passerede gennem Svesing-lejren, og mere end 300 af dem døde under den toturlignende behandling, de var udsat for.

Fangerne kom fra 14 forskellige nationer, og de døde fandt deres sidste hvilested i massegrave på Husum østre kirkegård, hvor mindestenen for de døde danske fanger skal stå. Fangegraven har en ret anonym placering på kirkegården, og det har de to sydslesvigere ønsket at gøre noget ved.

Ni af de døde danske fanger blev i 1945 gravet op og i Dannebrogssvøbte kister ført til deres hjemegn, hvor de fik en værdig begravelse.

Flensborg Avis, 23.9.94

Tilbage på slottet

Den første tid som fri på Örenäs

Af Lars Ringholm

For den norske journalist Stig Vanberg er Örenäs Slot symbolet på den frihed, han genvandt i april 1945 efter tre et halvt år i tysk fangenskab.

Det var her, han tilbragte den første tid i frihed, efter at han var blevet evakueret fra KZ-lejren Sachsenhausen i april 1945. Her genoplevede han, hvad det vil sige at være et frit menneske, med alle de små privilegier det fører med sig.

- Det, der gjorde det stærkeste indtryk på mig, var, at jeg fik en seng med rene lagener. Jeg fik serveret mælk til min mad, som jeg kunne spise med kniv og gaffel, fortæller den nu 74-årige Stig Vanberg.

Han blev arresteret af tyskerne den 4. december 1941 for sin medvirken i den norske modstandskamp. I modsætning til Danmark kæmpede nordmændene bravt mod tyskerne, da landet blev invaderet den 9. april 1940. Følgen blev, at Norge fra første færd fik en hårdhændet behandling af tyskerne, med alt hvad dette indebar af undertrykkelse og fornedrelse.

For journalisten Stig Vanberg var det den naturligste sag i verden at slutte sig til den illegale presse. En indsats, der kostede ham tre et halvt år i tysk fangenskab.

Efter at have siddet godt et år i norsk fængsel blev Stig Vanberg sendt til Sachsenhausen i begyndelsen af 1943, hvor han og omkring 2000 andre nordmænd blev evakueret i april 1945.

Jyllandskorpset

- Jeg tænker med taknemmelighed på grev Bernadotte, »murbærkeren« i den fantastiske aktion. Som kongelig person kunne han dupere tyskerne og få iværksat den første evakuering, hvor alle vi norske og danske fanger blev samlet i Neuengamme-lejren. Men især tænker jeg med taknemmelighed på »Jyllandskorpset«. De mange brave danskere, der fik os videre herfra og i sikkerhed i Sverige.

»Jyllandskorpset« var de særlige danske bidrag til »Operation De hvide Busser«. Generatordrevne danske busser og lastbiler, der på rekordtid blev stillet til rådighed for evakueringen.

- Alle de frivillige danskere, der tog ud på den farefulde færd uden at betænke sig. Hvordan kan man takke sådanne mennesker, der reddede os fra udryddelse? spørger Stig Vanberg.

Turen gennem Danmark blev en uforglemmelig oplevelse for ham og hans norske kammerater.

- Ved grænsen i Kruså blev vi modtaget af en jublende menneskeskare. Vi er norske, ikke danske, forsøgte vi at sige til dem. »Det gør ingen forskel, I er alle meget velkomne,« lød deres svar, fortæller Stig Vanberg, der efter 49 år stadig er stærkt bevæget ved mindet om de første dage i frihed.

Norges befrielse

Da budskabet om, at Norge var befriet, kom den 8. maj 1945, opholdt han sig på Örenäs Slot. En voldsom og følelsesladet oplevelse. På en gang lykkelig over atter at være en fri mand, fortvivlet over at være så langt væk fra sit land og sin familie.

- Vi holdt fest hele den nat, fortæller han.

- Jeg forsøgte at danse med en dame. Men efter så lang tid i fangenskab havde jeg helt glemt, hvordan man skal holde om en dame, så det blev noget værre noget.

Sidst i maj 1945 vendte han og hans kammerater hjem. Her ventede den store opgave at få landet bragt på fode igen.

- Takket være De hvide Busser blev en række personer reddet, som fik stor indflydelse på Norges udvikling, nemlig Halvor Lange, der blev udenrigsminister, Sven Oftedal, der blev socialminister, og Christen Oftedal, der blev en fremtrædende redaktør på Aftonbladet. Uden dem er det ikke godt at vide, hvordan udviklingen havde været i Norge.

Stig Vanberg genoptog sit job som journalist. I næsten 40 år arbejdede han på det Norske Telegrambureau. I dag er han pensionist, men fortsat er han en lidenskabelig og engageret iagttagere, der nøje følger med i udviklingen i såvel Norge som i udlandet.

Gensynet med Örenäs Slot er et højdepunkt for ham. En stor oplevelse at gense det sted, hvor han dengang genvandt sin frihed, i sikker fortrøstning om, at han havde ydet sit bidrag til, at Norge atter kunne indtage sin plads blandt verdens frie nationer.

FORENINGERNE

BUCHENWALD

Møde i Buchenwald efter 50 års forløb

Som man kunne læse i bladet oktober-nummer, havde Buchenwaldklubben besøgt af fangekammerater fra ikke mindre end 18 forskellige lande i dagene omkring den 19. september.

Kammeraterne kom først og fremmest for at deltage i mødet i Den Internationale Buchenwaldkomité. Men tidspunktet for komitémødet var lagt således, at mødedeltagerne også kunne deltage i højtidelighederne på selve 50 års dagen for den tyske aktion mod politiet, den 19. september.

Derudover havde de amerikanske og canadiske deltagere bedt Buchenwaldklubben om at arrangere en bus-

tur til Buchenwald, når de nu alligevel havde gjort den lange rejse til Europa.

I turen deltog - foruden hustruer og enkelte andre pårørende - 23 tidligere Buchenwaldfanger, nemlig 8 amerikanske, 3 canadiske og 12 danske. Det var en ejendommeligt oplevelse igen at samles med disse gamle fangekammerater i selve Buchenwald-lejren efter 50 års forløb.

På nedenstående billede ses de fleste af busturens gamle Buchenwaldfanger fotograferet foran gitterporten med det bekendte motto JEDEN DAS SEINE torsdag den 22. september.

Hans Andersen

Amerikaneren James Hastin og canadieren Ed Carter-Edwards på vej med krans til politiets fællesgrav på Bispebjerg kikegård.

Medlemmer i Verdens-Forbundet i Buchenwald.

INTERNATIONAL BUCHENWALDKOMITE

Holdt møde i København den 17. og 18. september

Komiteen fastholder tyske myndigheder på deres ansvar

Den 18. september mødtes Den internationale Buchenwaldkomité i København efter indbydelse fra Buchenwaldklubben. I mødet deltog repræsentanter for vore medfanger i 18 lande fra Øst- og Vesteuropa og fra det amerikanske kontinent.

På mødet drøftede man, hvorledes Buchenwaldlejren fremover bedst bevares og beskyttes mod de angreb, der

fra forskellige sider stadig rettes imod den, ligesom planerne for højtideligholdelsen af 50-års dagen for lejrens befrielse i april 1945 blev fremlagt.

Mødet sluttede med vedtagelse af en resolution, hvori

Den internationale Buchenwaldkomité

opfordrer tidligere fanger, deres familie m.v. til ved de-

res fremmøde i Buchenwald at gøre dagen til et symbol på deres vilje til at forsvare mindesmærkets område,

minder de tyske myndigheder om Krakow-resolutionen og Europaparlamentets resolution, der kræver bevarelse og vedligeholdelse af mindesmærkerne i de tidligere nazistiske koncentrationslejre,

gentager sin fordømmelse af nynazistiske voldshandlinger, som lejren har været udsat for,

fastholder de kompetente offentlige myndigheder på deres ansvar over for sådanne voldshandlinger og

bekræfter på ny sit helhjertede engagement i fredens, frihedens og demokratiets tjeneste.

Resolutionen blev vedtaget med alle 18 landes stemmer, hvortil kommer, at 4 lande, der af forskellige grunde (sygdom, økonomi) ikke var repræsenteret, på forhånd havde givet deres tilslutning til resolutionen.

Hans Andersen

Storstiledede hilsener fra USA og Canada

på 50-års dagen for den tyske aktion mod den danske politi.

Ved Amalienborg-Klubben og Buchenwaldklubbens overlevelsesfest på restaurant Nimb i København den 19. september bragte en tidligere medfange fra Buchenwald, en amerikansk flyver og senere oberstløjtnant James Hastin, en hilsen fra de amerikanske Buchenwald-kammerater. Han udtalte bl.a.:

»I husker sikkert, at da I danske ankom til Buchenwald, var vi allierede flyvere en temmelig trist udseende flok. Snavsede, beskidte og sulne, og vor moral stod lavt.

I kom, og skønt I ikke havde meget mad, delte I det lidt, I havde, med os, indtil SS stoppede jer.

Men endnu mere end mad bragte I med jer en trodsig ånd. Det var, som om I sagde til vore tyske fangevogtere: »I har prøvet, men endnu har I ikke knækket os.« Vi kunne igen løfte hovedet.«

James Hastin overrakte derefter Buchenwaldklubben et amerikansk flag. Med flaget fulgte et dokument, der bevidnede, at netop dette flag havde vajet over Capitol i Washington D.C. onsdag den 20. juli 1994 på begæring af James D. Hastin og Høseph F. Moser med henblik på at blive overrakt den danske Buchenwaldklub i taknemlighed for, hvad danske havde gjort for dem under den anden verdenskrig.

Også det canadiske flag fik klubben overrakt. Det skete med en smuk tale af Ed Carter-Edwards, der reddede sig ved at springe ud med faldskærm, da hans fly engang i sommeren 1944 blev skudt i brand over Frankrig. Han opholdt sig i nogen tid hos medlemmer af den franske undergrundsbevægelse, men under et forsøg på at komme tilbage til England over Spanien blev han stukket til Gestapo og endte i Buchenwald. Ed er nu sekretær i den canadiske Buchenwald-klub.

Hans Andersen

Buchenwaldklubbens årlige ordinære generalforsamling

afholdes onsdag den 25. januar 1995 kl. 13.00 i politistation 3, Bellahøj.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

Forslag, der ønskes behandlet, må være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

I dagene 8. - 11. april 1995 vil der i Buchenwald m.m. blive afholdt forskellige arrangementer i anledning af 50-års dagen for fangernes befrielse af Buchenwaldlejren.

I den anledning er vi i samarbejde med 65-ferie påbegyndt arrangeringen af en 6-dages busrejse til Buchenwald i dagene 7. - 12. april 1995.

Nærmere herom - program, pris m.m. vil blive bekendtgjort i PIGTRAADs februarnummer.

Med venlig hilsen
Bestyrelsen

Nyt æresmedlem

En enig bestyrelse benyttede sommerpausen til at finde ud af, at det vist nok var på tide, at vi udnævnte

Børge Jensen til æresmedlem af foreningen.

Denne udnævnelse skulle ske den første mandag efter ferien, hvor vi forventede, at rigtig mange medlemmer ville være til stede. Dette viste sig desværre ikke at være tilfældet, da en hel del af medlemmerne ikke havde læst »Kon-takt« godt nok.

Bestyrelsens begrundelse for at udnævne Børge Jensen til æresmedlem var, at ingen som han har arbejdet så godt for at hjælpe medlemmerne til at få den erstatning, der tilkom dem, men på den anden side har han ikke været til at formå til at indsende en tvivlsom sag til Frihedsrådet og Arbejdsskadestyrelsen. Er det sket nogle få gange, har han altid gjort opmærksom på, at sagen efter lovens ånd og bogstav ikke kunne føre til nogen erstatning.

På den anden side har han altid været en utrolig støtte for de ansøgere, der var berettiget til erstatning efter deres indsats under modstandskampen.

Ingen har som han vist så stor interesse og medleven i medlemmernes ve og vel. Vi kan takke ham for hans indsats for, at vi har en forening, hvor vi alle kan mødes i fred og fordragelighed.

Ømark i Aalborg bladet

Aalborg

Pigernes sidste samlingsdag på centret er onsdag den 7. december, så holder man jul.

Onsdag den 11. januar samles man til en forsinket julefrokost. Hver især medbringer sin egen mad, så kan man bytte, hvis en anden har noget, man bedre kan ønske sig. Det tilføjes dog, at foreningen giver en sildemad med 1 øl/vand og en dram.

Som sædvanlig medbringes en pakke til vores festlige spil. Det plejer at være så herligt at se pakkerne rotere.

Mareridtet lever

Besættelsestidens veteraner glemmer aldrig Dachau

Af Lars Ringholm

Det kan være svært hurtigt at svare på, hvilken oplevelse der står stærkest i erindringen. For besættelsestidens danske KZ-fanger er der ingen tvivl: Den dag da de hvide busser kørte ind i lejren. Det glemmer de aldrig.

I den sidste weekend i maj var det idylliske Örenäs Slot syd for Hälsingborg ramme om et nordisk stævne for omkring 100 aldrende danskere, svenskere og nordmænd.

For 49 år siden mødtes de for første gang, men i ganske andre omgivelser. I en tysk

Dachau 1945. Frigiven politisk fange hjælper to amerikanske soldater med at trække liget op af en likvideret SS-vagt. Befriede fanger følger interesseret med i arbejdet.

Dachau 1945. Tøjet fra fanger, anbragt i gaskammeret.

KZ-lejr, i et inferno af død, terror og undertrykt fortvivelse.

Det var den svenske Bernadotteforenings Tysklandsdetachment - afdelingen under svensk røde kors, der stod for turene og chaufførerne på De hvide Busser, der til sit årsmøde havde inviteret de norske og danske veteraner fra Besættelsestiden. Anledningen var oplagt, for det var netop til Örenäs Slot, de kom dengang efter den lange og farefulde rejse op gennem et krigshærgat Tyskland.

Smil og tårer, for den alvorlige baggrund fornægtede sig ikke

Fra Danmark deltog 11 tidligere fanger fra KZ-lejren Dachau sammen med deres ægtefæller og en lille håndfuld af modstandskampens øvrige veteraner, gjorde de turen til en weekendudflugt, hvor der blev tid til ture i den natur-skønne egn omkring slottet. Men trods mange glade smil og megen gensynsglæde fornægtede den alvorlige baggrund sig ikke.

Ved afslutningsmiddagen lørdag aften talte Ernst Nielsen fra Munkerup i Nordsjælland på Dachau-klubbens vegne.

- For os, der oplevede KZ-lejrene, blev det en oplevelse, der har præget hele resten af vort liv. Vi måtte gennemleve det ufattelige, og bagefter må vi leve med det.

Til slut holdt han og hans kammerater et minuts stilhed for at mindes deres døde kammerater. I de gamle mænds furede ansigter lyste en smerte, som kun KZ-veteraner kan fatte. Et øjeblik forsvandt 49 år, og kun håbløsheden var tilbage - mindet om de 360 danskere, der blev sendt til Dachau i løbet af vinteren 1944-45, hvoraf 20 aldrig vendte hjem. På kun tre måneder blev de tappet for livsvilje og modstandskraft.

Mindet om kammerater, der i årene efter besættelsen en efter en bukkede under for oplevelsen. I dag er der kun omkring 60 Dachau-fanger tilbage.

En bus fra dengang kører rundt, til de svenske skoler

Tidligere på dagen havde det nordiske selskab besøgt den nærliggende Ramlösa Brunspark. Kurstedet om-

kring den berømte kilde var for mange KZ-veteraner det første sted, de kom til efter evakueringen. Her blev de lægeundersøgt og »afluset« en gang for alle, som en af dem så bramfrit udtrykte det, inden de blev sendt videre til forskellige indkvarteringssteder i Skåne, bl.a. Örenäs Slot.

Om eftermiddagen blev det til et gensyn med en af De hvide Busser fra dengang. Et møde, som gjorde stort indtryk på alle.

Dengang var bussen et symbol på frihed. I dag kører den rundt til de svenske skoler som et indtryk af en ond tid.

Prøv at forestille dig, at du står på appelpladsen i Dachau, udsultet og forfrossen i dit elendige fangetøj, med hovedet fuld af rygter om en snarlig redningsaktion. Så lige pludselig er de der, busserne. Derpå skuffelsen, da de kørte igen, uden mig! Vi var så mange nordmænd og danskere, at evakueringen måtte foregå ad flere omgange.

Arne Meier Carlsen fortæller med glød om april-dagene i 1945. Han blev arresteret i slutningen af 1944 og sendt til Vestre Fængsel. Her mødte han Herman Olsen,

Dachau 1945. Amerikanske soldater undersøger den forfalskede brusere i gaskammeret. Fanger blev bragt ind i rummet, efter at de havde klædt sig af og blev så gasset, efter at døren, der bar påtegningen »styrtebad«, var omhyggeligt låset.

der var blevet taget på fersk gerning i forbindelse med en våbenmodtagelse. Sammen gennemlevede de en uvis tid i fængslet, der endte med deportationen til Dachau i februar 1945.

Trofaste hustruer måtte bære deres del af byrden

To mænds ægtefæller, Korna Olsen og Else Meier Carlsen, blander sig i samtalen. Også de måtte bære deres tunge del af byrden.

Når vi besøgte Vestre Fængsel blev vi først sendt igennem de tunge porte. Jeg kan stadig høre braget, når de røg i bag mig, fortæller Else Meier Carlsen.

Det værste var den lede Hippo-kælling, der var der under besøget, og som skulle skrive alt det ned, vi sagde til hinanden. Gud, hvor jeg hadede hende.

Da mændene blev sendt til Dachau, mistede deres pårørende al kontakt til dem.

Jeg oplevede mit livs værste mareridt en dag, da jeg med posten fik tilsendt Hermans ur og vores forlovelsesring, men intet brev, så jeg anede ikke, om han var levende eller død, fortæller Korna Olsen.

Begge mænd vendte tilbage til Danmark med De hvide Busser og blev genforenet med deres kære. I december 1945 blev begge par gift, så til næste år kan de både fejre 50-året for deres egen befrielse og for Danmarks befrielse og, ikke mindst, deres guldbryllup.

50 gode år, men bestemt ikke uden problemer. Både Herman Olsen og Arne Meier Carlsen har været plaget af minderne fra dengang.

Forestil dig, at du står med din daglige brødhumpel, der smagte forbandet meget af savsmuld - det eneste brød, du får den dag. Samtidig skal du tælle lig. De, der er døde i nattens løb. Alligevel er det sulden, der plager dig mest.

Arne Meier Carlsen har prøvet det. Han glemmer det

Koncentrationslejren Nordhausen 1945. 6 amerikanske soldater står ved en åben grav og betragter ligene af fanger, der har lidt sultedøden.

aldrig, men har lært at leve med det.

Det første chok

Det kan måske forekomme besynderligt, at en 50 år gammel oplevelse, der for de fleste af de danske Dachaufanger kun kom til at vare et par måneder, kan præge et menneskes liv i så høj grad. Den oplevelse at være fange i en KZ-lejr er så ubeskrivelig voldsom, at det har givet hver især en fuge i hjertet, der ikke kan lukkes, siger 78-årige Poul Riis, pensioneret provst.

I efteråret 1944 blev han arresteret af tyskerne som følge af sit engagement i modstandskampen. Efter et kort ophold i Shell-huset blev han sendt sydpå som en af de første danskere i Dachau.

Det er et ubeskriveligt chok for et menneske at træde ind i »dødens forgård«, en KZ-lejr. Fra at have været et frit menneske er man reduceret til et individ uden rettigheder. Den første tid i lejren var værst. Derefter var det ligegyldigt, hvor langvarigt opholdet blev.

Poul Riis fremhæver også, at de fleste danskere havde været modstandsfolk og hav-

de kortere eller længere ophold i de danske fængsler, inden de blev sat på kreaturvognene, der kørte dem mod syd. Alt sammen forhold, der er yderst belastende for selv det mest velfungerende menneske.

Evig sult og lus var en evig plage

KZ-fangerne led stærkt under de elendige sanitære forhold. Utøj var en evig plage og kilde til frygt, eftersom lus kunne betyde smittefare. Oveni var kosten i lejren så

elendig, at det er uforståeligt, hvordan fangerne kunne overleve.

En daglig skive brød, en sjælden gang lidt pølse, erstatningskaffe og så den evindeligt suppe, kogt på roer eller gulerødder.

Havde det ikke været for de pakker, vi fik fra Røde Kors, så ville mange flere af os være omkommet.

Pakkerne og det enestående sammenhold os fanger imellem er jeg overbevist om har reddet mange menneskeliv.

Fødevarerpakkerne blev forskellen på liv og død

Netop fødevarerpakkerne blev forskellen på liv og død for de danske og norske fanger.

Holger Funder var en af dem, der rejste rundt fra lejr til lejr med pakker og fik som en af de første danskere en fornemmelse af, under hvilke forhold fangerne levede.

Jeg var på min første tur i 1944, men først senere fattede jeg, hvad det egentlig var, jeg så. Hvor alvorlig situationen var, og hvor nødvendigt det var, at de fik pakker frem.

I alt blev der sendt omkring 70.000 fødevarerpakker af sted til de nordiske KZ-fanger. En indsats, der først stoppede, da de sidste fanger var bragt sikkert hjem.

Dachau 1945. SS-er fra sygehuset overgiver sig.

Dachau 1945. Blokken, hvori bl.a. danske internerede boede. Ligene er nattens høst.

Man skal ej holde op at så, fordi fuglene æder af kornet.

Den franske Sachsenhausen Amicales samt ISK (internationale Sachsenhausenkomites) møde i Limoges 23. - 26. september 1994

Efter Amicales bestyrelsesmøde d. 23. trådte ISK's repræsentanter sammen til et langvarigt aftenmøde.

Repræsenteret var Frankrig, Øst- og Vesttyskland, Holland, Tjekkiet og Danmark, alle med mindst 3 repræsentanter, fra Danmark Lilian Olsen, Gerda og Peder Søgård. Desværre savnede vi mange af vore kammerater fra de andre nationale foreninger.

På dette møde og på møder de følgende dage blev vore problemer drøftet.

Jubilæumshøjtidelighederne planlagdes. Først mindehøjtidelighederne i anledning af 50-års dagen for mordet på 27 kammerater fra lejrledelsen, heriblandt 3 franske, d. 11. okt. 1944. Højtidelighederne foregår fra 8.-10. okt. i Sachsenhausen. Vi håber på størst mulig deltagelse. Fra Danmark er der kun kommet én anmeldelse.

Jubilæumsfestlighederne for lejrens befrielse april 1945 er også under forberedelse. Landsregeringen har bevilget penge, forbundsregeringen har endnu intet lovet, og det er tvivlsomt, om der kommer bidrag derfra.

500 fra Sachsenhausen og 500 fra Ravensbrück er inviteret

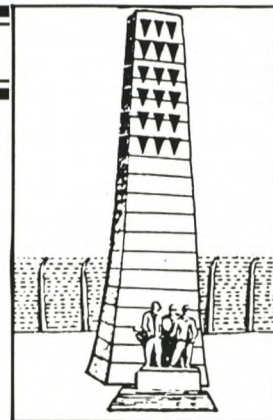
Pengene slår ikke til under nogen omstændigheder, hvis de 500 inviterede fra Sachsenhausen og 500 fra Ravensbrück kommer. Derfor er det nødvendigt, at alle fra de rige vestlige lande betaler for sig selv i håb om, at vi kan hjælpe vore kammerater fra de tidligere socialistiske lande, specielt fra Rusland og Ukraine. Disse lande har i tidens løb støttet os generøst økonomisk med hotelophold og rejser inden for deres grænser ved møder og kongresser. Vi

skylder disse kammerater støtte nu. Når kun Tjekkiet er repræsenteret her ved denne lejlighed, skyldes det fattigdom og valutamangel. Nogle vestlige nationale foreninger har støttet dem, specielt franskmændene, men vi må gøre mere for deres deltagelse.

Et andet emne ved møderne i disse 4 dage var vor deltagelse i »Beirat«, der rådgiver, Mindestedernes bestyrelse. Nogle af vore kammerater fandt at mennesker over 80 år ikke har kræfter til disse Beirats-møder, der er langvarige og ledsages af stakkevis af dokumenter og sagsakter. Ved sidste møde (der varede 7 timer) forelå der, foruden andet, 2 store arkitektudkast om omdannelse af lejren til kunstnerisk begrundede parker. Hvem i vores alder magter at sætte sig ind i et sådant stof og kritisere det sagligt?

Over for dette synspunkt stod, at vore gamle kammera-

ter var internationalt anerkendte og respekterede. Vi står over for kredse der vil rehabiliterer SS, som var de simple krigsførende, ærlige soldater, og kredse, der benævner vore kammerater som røde fascister. De lukker øjnene for, at SS og deres underorganisationer blev dømt som krigsforbryderiske organer i Nürnberg og således ikke kan betragtes som ærlige soldater.

Vore kammerater nyder stor international anseelse

Det er rigtigt, at vore kammerater har stor international anseelse, men har de ikke kræfter til at udholde time-lange diskussioner og sætte sig ind i de ordrige dokumen-

Festligt lag, sammenkomst på Danielle Casanova, Korsika.

Ruinerne af kirken ved Oradour sur Glane (Foto: Peder Søgård)

Sachsenhausen

den 11. oktober 1994

26/9 1994. Cermoni ved Oradour sur Glane. (Foto: Peder Søgård)

ter, oven i købet på et fremmedsprog, kommer de til kort over for deres modparter.

De timelange drøftelser vi havde de 4 dage i Limoges, var udmattende nok for os til at styrke dette synspunkt.

Også taktikken over for Mindestedsbestyrelsen var der flere meninger om. Groft sagt: Et synspunkt var, at der i ledelsen var kredse der som vi ønsker et antifascistisk mindsted, kredse, som vi skal støtte, andre lagde mere vægt på at mistænke ledelsen for at have alle mulige andre synspunkter end dem, vi kan acceptere.

De sidste ord er ikke sagt om disse emner, og vi må ved fremtidige møder sikre os, at historieforfalskerne ikke får overtaget.

Besøg i martyrbyen Oradour sur Glane, der ligger i ruiner

Foruden kransenedlæggelserne ved franske krigsminde-mærker besøgte vi Oradour sur Glane, hvor SS fuldførte en af sine mest oprørende krigsforbrydelser. De myrde-

de hele den tilstedeværende landsbybefolkning, 642 mennesker, heraf 500 ved at indbrænde kvinder og børn (300 børn og ca. 200 kvinder) i kirken. Branden bredte sig til hele landsbyen, der nu ligger i ruiner som et rystende monument over forbrydelsen.

Besøget her var rystende.

Det øvrige program var: 24. sept. reception på rådhuset ved borgmesteren, der uddelte Limoges' fortjenstmedaljon til Amicales bestyrelse og til lederen af hver udenlandske delegation.

Kl. 14-18 Amicales 48. kongres. Desværre er mine franskkundskaber begrænsede, kongressen forløb tydeligt i en venlig og kammeratlig atmosfære.

Om aftenen fælles måltid.

Søndag d. 25. sept. den traditionelle messe i domkirken, som delvis blev ledet af Sachsenhausenkammerater, der var teologisk uddannede. Om eftermiddagen festbanket.

Mandag d. 26. sept. det omtalte besøg i Oradou, sur Glane og diverse kransenedlæggelser. Om aftenen fortsat ISK-møde.

Peder Søgård

I begyndelsen af 1944 indledte en »Sonderkommission« sin virksomhed i Sachsenhausen, og et par hundrede kammerater fængsledes i block 58.

Anklagerne mod dem er stadig uklare.

Illegale radioafbrydelser, forberedelse til magtovertagelse i lejren, solidaritet og støtte til svage og udhungrede kammerater og sabotage mod flyfabrikationen i Heinkel synes at være fremført.

Men bag ved dette og Lagerführer Höhns ledelse af denne aktivitet var nok SS's angst for afslørelse af SS's og de kriminelles (grøn vinklede) fælles forbryderiske omgang med værdisager, som lejren havde skaffet sig fra fangerne. Vore fængslede kammerater var selvfølgelig vidende om disse transaktioner.

»Sonderkommissionen« foranledigede herefter udskiftning af den politiske (rødvinklede) lejrledelse med Lagerälteste i spidsen med kriminelle (grønvinklede). 102 fanger blev sendt på transport til Mauthausen, men overlevede uforudset, 58 blev »løsladt« til lejren og 27 blev lagt i jern og kørt til »sta-

tion Z«, hvor de blev dræbt med maskingeværssalver. 24 var tyske kammerater med mindst 9 års indespærring bag sig. De 3 var franskmænd. Alle blev nævnt som kommunist, og de fleste var det.

Jeg husker selv den aften, de blev ført ud af porten. Som plejer på revieret havde jeg mulighed for at se det fra block 1.

I lejren omkom 100.000. SS myrdede 18.000 sovjettiske fanger

Vi var chockerede, for det var gamle, kammerater, kendt for deres solidariske indsats i lejren. Som forbrydelse var mordene »ubetydelige« i forhold til SS's andre grusomheder (alene i denne lejr, hvor 100.000 omkom, myrdede SS med nakkeskud i efteråret 41 18.000 sovjetiske krigsfanger, inden truselen om gengæld mod tyske krigsfanger standsede den uhyggelige proces). Men vi kendte og holdt af ofrene, og vi ventede krigens afslutning meget snart.

I anledning af 50-årsdagen for mordene d. 11. oktober 1994 samledes flere hundrede tidligere fanger, hovedsagelig

9/10 1994. Karl Stenzel foran porten til Sachsenhausen (Foto: Peder Søgård).

9/10 Peder foran porten i Sachsenhausen.

franske og tyske, i Sachsenhausen-lejren for at mindes de døde. Til stede var også mindstedets direktør, dr. Morsch, landdagsmand for PDS, prof. Michael Schumann og repræsentanter for Oranienburgs bystyre.

Dr. Morsch bød velkommen og redegjorde for de historiske kendsgerninger om »Sonderkommissions« virksomhed og mordene. Bl.a. måtte han erkende, at det så ud til at være nærmest tilfældigt, hvem der blev »løsladt«, hvem der blev sendt på transport, og hvem der blev skudt.

Måske var dog de 3 franskmænd blevet gjort ansvarlige for sabotagen på Heinckel. Årsagen til den forvirring, fortalte Karl Stenzel mig senere, var antagelig, at SS til stadighed havde forsøgt op-

stillet et tæt net af stikkere i lejren. Men dette stikkersystem blev aldrig effektivt, stikkerne blev hurtigt afsløret og isoleret, og under fængslingen, tortur og afhøring i block 58 lykkedes det ikke SS at oprulle den illegale lejrledelse.

Efter dr. Morsch talte Christa Brade, datter af den myrdede tysker Kurt Pschalek, hvis levnedforløb, karakteristisk for de tyske kammerater, hun beskrev.

Fra station A til station Z

SS kaldte kynisk indgangsporten for station A og krematoriet fra station Z. Og vi gik nu fra A til Z, hvor bl.a. André Bergerons datter talte.

Hun spurgte, hvorledes kunne SS forestille sig, at mordet på hendes dengang

23-årige fader i oktober 1944 skulle kunne forlænge krigen med blot en brøkdel af et sekund. De allierede havde overalt overskredet Tysklands grænser.

Den nyopstillede udstilling om lejren i Oranienburg med dens første fanger blev gennemgået med dr. Morsch, og jeg bedømmer den som seværdig, værdifuld og pædagogisk.

Efter »die Wende«, DDR's indlemmelse i Bundesrepublik, blev antifascisternes navne fjernet fra gadeskilte. I Oranienburg forsvandt således navnet André Bergeron fra Berufsschule »André Bergeron«. Denne skole er nu anonym. Et forsøg på at få opkaldt nye gader i et industri kvarter i Oranienburg med afdøde fangers navne blev afvist med 1 stemmes flertal i byrådet. Man mente bl.a. at investorerne i industri kvarteret ville blive stødt over at finde navne fra KZ-Sachsenhausen bevaret i deres gadebillede.

Dr. Morsch og andre indflydelsesrige personer fik borgmesteren i Oranienburg overtalt til at døbe en lille gade i Oranienburg André Bergeron-Strasse, og vi gik nu hen for at højtideligholde dåben med tale af Charles Desirat og André Bergerons datter samt borgmesterens repræsentant.

Jule- og nytårs-hilsener

I lighed med tidligere vil der også i år være mulighed for at sende personlige hilsener til familie, venner og bekendte. Hilsenerne får fælles tekst som overskrift, og man får sit navn under hilsenen (som visitkort) sammen med foreningshilsenerne. Prisen for en sådan hilsen er kr. 60,- og for foreninger 100,- og bedes bestilt ved indbetaling af beløbet til postgirokonto 9 31 54 54 (checks og postanvisninger er naturligvis også velkomne).

Sidste frist for bestilling og betaling er 22. november 1994.

Jens Erik Finderup

Vort blad 1995

Nu nærmer årsaftslutningen sig og ret snart skal årgangen fornyes, og det sker jo ved at betale årsabonnementet, der for 1995 er uændret 100 kr. men dertil er at bemærke, at dette beløb kun dækker udgifterne til bogtrykker og postvæsen for de 6 numre. For det 7. nummer af vort blad, betaler Kammeraternes Hjælpefond de tekniske udgifter. dette nummer af vort blad er således en gave til foreningerne.

Din kone kan sikkert få både begravelses hjælp og enkepension efter erstatningsloven, når du er død.

Har du fortalt hende det?

Har du fortalt din kone at Frihedsfonden er det bedste sted, hun kan henvende sig om hjælp til at få ordnet sine økonomiske forhold, når du er død?

Frihedsfondens postadresse er Æbleøgade 2, 2100 København Ø.

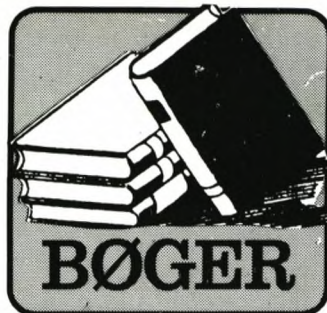

9/10 1994. Den nedbrændte »Jødebarak 38« og halvt brændte barak 39.

A.P. MØLLER

På de syv have -
under den syvttakkede
stjerne

Frank Zorn:

På vagt for kongen

Amalienborg-Klubben, baggrund, formål og virke. 247 sider. Udsendt af Amalienborg-Klubben 1994.

Af Per Madsen, Bernadotttegården, Hadsund.

Bogen er udkommet i anledning af 50-året for den 19. september 1944, da besættelsesmagten opløste det danske politi og deporterede ca. 2000 politimænd til tyske kz-lejre - en femtedel af den samlede styrke.

Bogens første sider omhandler tiden fra 9.4.1940 til 29.8.1943, navnlig som politiet oplevede den, og der lægges ikke skjul på, at politiet blev beordret til at udføre ordrer og handlinger, som de ønskede ugjorte f.eks. arrestationen af kommunisterne.

Men hovedvægten i bogen er lagt på begivenhederne, der fandt sted den 29. august 1943 og tiden derefter omkring kongeslottene Amalienborg og Sorgenfri. Først skildres livgardens kamp den 29.8.43, der endte med, at tyskerne overtog vagten, hvorefter kongen var tyskernes fange på slottet. Bogen er her

spændende og klar, idet læseren kan følge begivenhederne næsten fra minut til minut i de afgivne rapporter fra kampens ledere.

Den 6. oktober 1943 overtog det danske politi efter forhandling med tyskerne vagten på slottet og holdt den i de næste 20 måneder, men ikke uden dramatik, idet det igen kom til ildkamp den 19. september 1944. Tyskerne angreb talstærkt, men blev af politivagten slået tilbage med betydelig tab. Også denne kamp er levende beskrevet i de rapporter, der blev afgivet straks ved kampens ophør.

Kongefamiliens eventuelle flugt blev forberedt i detaljer, og det lykkedes at lave en tunnel under Frederiksgade til formålet, uden at tyskerne anede uråd. Et spændende kapitel.

At denne vagtstyrke, der mest bestod af gamle gardere i politiuiform, efter krigen har holdt sammen kan ikke undre, og Amalienborg-Klubben er en naturlig følge heraf.

Bogens sidste del omhandler foreningens oprettelse, liv og virke igennem snart 50 år i nært samarbejde med Frihedskampens Veteraner, et arbejde med både nationalt og internationalt sigte og betydning. Frank Zorn var foreningens første formand og er det stadig.

Bogen er spækket med billeder - de allerfleste af høj kvalitet. Gamle fotografier er ellers ofte uklare, men ikke her. I rækken af bøger om besættelsestiden udfylder »På vagt for Kongen« en vigtig plads.

Per Madsen

Indbydelse til hyggelig JULEFEST

på Søvavillonon
den 10. december 1994 kl. 18.00

Der serveres følgende:

Søvavillonens store julebord

Marineret sild med løg og kapers ☆ Kryddersild med rødøl ☆ Stegt sild i lage ☆ Dildsild ☆ Lun fiskefilet med remoulade og citron ☆ Gravad laks med sennepsdressing ☆ Røget hellefisk med asparges ☆ Rejer med skal, hertil citron og dild ☆ Røget makrel med salat ☆ Fisketerrine med krydderurtdressing ☆ Pastasalat ☆ Paté ☆ Glaseret skinke med spinat ☆ Tarteletter med høns i asparges ☆ Frikadeller med rødkål ☆ Roastbeef med remoulade og peberrod ☆ Sylte med rødbeder og sennep ☆ Røget spegeskinke med asparges ☆ Æbleflæsk ☆ Lun ribbenssteg med surt ☆ Andebryst med svesker ☆ Blodpølse med kanel og sirup ☆ Finker ☆ Ost med druer og peberfrugt ☆ Ris à l' amande med kirsebærsauc

Efterfølgende levende musik og dans

PRIS PRO PERSON:

Kun kr. 125.- idet foreningen giver tilskud. Drikkevarer excl.

TILMELDING TIL:

Solveig Skjøtt på tlf. 42 48 56 74 (helst formiddag)
senest d. 28. november.

Vore venner i andre foreninger er meget velkomne.

P.b.v.
Venlig hilsen
Solveig Skjøtt

Bosnisk piges dagbog

Zlata Filipovic: Zlatas dagbog.
196 dagbogsblade.
197 sider. 148 kr.
Forlaget Rosinante.

Zlata skrev sin dagbog fra Sarajevo gennem to år. Fra hun var 11, til hun var 13 år. Det er et menneskeligt gribende lille værk. Og af historisk karakter tillige. Det fører til en vis grad tanken hen på, hvad den unge hollandske pige Anne Frank i sin tid kunne berette.

Pigen er født 1980 i Sarajevo, og hun begynder sin dagbog 2.9.91, lige inden krigen tager fat. I starten anfægter det hende ikke så meget. Men hendes far begynder at gå i uniform. Og vennerne forlader by og egn. Skolen lukker en dag. Og pludselig begynder de voldsomme bombardementer, så folk ofte klumper sig i kældrene om natten. Og ved spæde stearinlys. Snart er der mangel på mad, lys, varme. Og rent vand er en luksus.

Hun kan godt lide at læse. Har lært af sine bedsteforældre, så hun har et for hendes alder usædvanligt ordforråd. Et sted skriver hun: »En gang imellem ønsker jeg, jeg havde vinger og kunne flyve bort fra dette helvede. Ligesom Ikaros. Der er ingen anden udvej. Men så skulle jeg have vinger. Også til mor og far. Bedstemor og bedstefar, og til dig, Mimmy« (dagbogen).

Zlata har også fået skrevet til en penneven i USA. Brandon hedder han, og et halvt års tid efter hendes brev kommer der svar fra ham. Hun ved, der rundt om er folk, som er bekymret for hendes skæbne. Men andre tænker jo kun på at tilintetgøre hende og andre i Sarajevo. Hun slutter: »Vi har ingen skyld. Vi er uskyldige og hjælpeløse...«

Johs. Rasmussen

Den som leder
efter bekymringer,
finder dem
som regel.

Mindeord

Peter Poulsen

Efter lang tids sygdom døde søndag den 10. september en af modstandsbevægelsens pionerer, Peter Poulsen, 83 år gammel på Bernadottegården i Roskilde.

Den 20. februar 1943 indrykkede justitsministeriet en efterlysning i dagbladene med billeder og data af de fem farligste sabotører i Danmark, som man ønskede anholdt, og for hvis hoveder der blev udlovet en dusør på kr. 25.000. En formidabel sum i datidens penge.

På det selv samme tidspunkt, som annoncerne var i bladene, befandt en af de eftersøgte, nemlig Peter Poulsen, sig i Esbjerg, hvor han var ved at opstille en sabotagegruppe, der i de næste mange måneder gjorde det hedt for politiet og den tavse værnemagt i Esbjerg og omegn.

Med i den allerførste ledelse

Peter Poulsen, der ellers var bosat i Odense, meldte sig tidligt i 30'erne ind i det kommunistiske parti, og da partiet gik over i illegalitet, var han i 1941-42 med i den første illegale ledelse for Fyn.

I oktober 1942 blev han sendt til Esbjerg, hvor han under dækningsnavnet »Bernhard« opstillede en sabotagegruppe, der med de mest primitive midler, lige fra tændstikker til hjemmelavede sprængstoffer og brandbomber, begyndte på en hel serie sabotager i Esbjerg og omegn.

Først hen på sommeren 43 lykkedes det gruppen at få forbindelse med en dansk faldskærmsofficer, Ejnar Balling, der repræsenterede SOE, og som var sendt til Esbjerg med den samme opgave som Peter Poulsen, men med den åbenlyse fordel, at han havde adgang til nedkastede sprængstoffer, men som han åbenbart ikke havde til sinds at dele med Peter Poulsen. I hvert fald måtte der stor overtalelse til, før han gav sig. Først da Peter Poulsen meddelte ham, at så kunne han

danne sine egne grupper, kom der skred i tingene, og sommeren igennem gennemførtes der over 50 større og mindre sabotager mod objekter, der havde betydning for tyskerne.

Peter Poulsen blev også en central person i den første danske folkestrejke.

I begyndelsen af august 43 strammede begivenhederne til i Esbjerg. Ved en stor sabotagebrand på havnen overtog tyskerne bekæmpelsen af branden og begyndte at indlede en terrorlignende adfærd over for de danske brandfolk og tilskuere, som svarede igen ved at skære brandslangerne over og i øvrigt at sabotere slukningsarbejdet.

Sammenstød mellem tyske soldater og den danske befolkning

I de følgende dage var der stor uro i byen over tyskernes adfærd, og det kom til sammenstød mellem tyske soldater og befolkningen. En situation, som modstandsbevægelsen behændigt udnyttede med opråb og resolutioner med opfordring til generalstrejke.

Opmuntret af den stigende modstand mod besættelsesmagten var der tydeligvis sket et holdningsskift i befolkningen, og i dagene fra den 9. til den 11. august løb den første danske folkestrejke af stabelen i Esbjerg. Et par uger efter inspirerede den modstandsbevægelsen til den afgørende styrkeprøve med besættelsesmagten ved gennemførelse af de store folkestrejker i Odense, der som bekendt førte til regeringens fald.

Men så var det også slut med Peter Poulsens arbejde i Esbjerg. Tyskernes overtagelse af magten førte til indførelse af dødsstraf og ulig svære arbejdsvilkår.

Tyskernes jagt på ham blev intensiveret

Politiet, som vidste, Peter Poulsen var i Esbjerg, intensiverede jagten på ham, og han måtte flygte til Sverige, hvis han ville redde livet. Herfra

vendte han hjem efter krigen og begyndte en malermester-virksomhed i Hvidovre.

Inden Peter Poulsen drog til Sverige, gemte han sine vigtige optegnelser om frestilling af sprængstoffer i en skunkvæg.

Optegnelser, der nok kan kaldes Danmarks første »køgebog« for sabotører.

Da han kom hjem, fiskede han dem frem på ny og afleverede dem til Palle Schmidts samling fra besættelsestiden i Esbjerg, hvor de nu befinder sig.

Frants Gertsen, Odense
tidligere Esbjerg

Martha Vigh-Pedersen

Fru Martha Vigh-Pedersen, Varbjergvej 99, Haderslev, er efter mange års alvorlig sygdom afgået ved døden natten til torsdag den 11. august.

Med hende er en stor og kendt skikkelse i grænselandet gået bort. Hun blev 81 år. Martha Vigh-Pedersen, der var født Martha Uldall-Jessen, stammede fra Høgelund ved Vedsted, hvor faderen Mads Jessen var mejeribestyrer. På moderens side var hun ud af den kendte Uldall-familie, af hvilke en del findes i Flensborg.

Hun blev dimitteret fra Haderslev Statsseminarium 1937 og fik stilling som lærerinde i Hoptrup. Ved den tyske besættelse gik hun ind i modstandsbevægelsen og blev byleder i Hopstrup. Hun bar sit frihedskæmperbind med ære og var taler ved det store frihedskampsmøde på Skamlingsbanken i 1945.

Martha havde en enestående måde at tage livets tilskikkelser på. Hun gav aldrig op.

Niels A. Eigenbroth

Redaktør Niels A. Eigenbroth, Aalborg, døde den 9. august, kun godt en uge efter, at han havde fejret sin 75 års fødselsdag. Eigenbroth var til sin død i bestyrelsen for Frihedsfonden og i præsidiet for Frihedskampens Veteraner. I øvrigt bragte Pigtråd omtale om Eigenbroth i juni-numret i forbindelse med fødselsdagen.

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Jakob Jensen, Højager 12,
3230 Græsted. 42 29 19 41.
Skr.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værlose. 42 48 56 74.
Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16,
2th., 1806 Frederiksberg C, 31 31 86 86.
Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kieruff,
Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischer-
mann, Villy Jensen, Peter Møller Madsen,
John Nielsen, Birgit Lærche og Lilian Olsen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894
Øster Ulslev 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363
København K 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Ny-
købing S. 53 41 01 20.
Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej
25, 5000 Odense. 66 12 71 99.
Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Stenbjerg
Kirkevej 6, 7752 Snedsted. 97 93 83 11.
Kass./skr.: Niels Vognsen, Stokrosevej 21,
8330 Beder, tlf. 86 93 61 38.
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rindda-
len 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370
Hals, tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge. 42 40 50 87.
Kass.: Ernst Nielsen, Strandagervej 9, Mun-
kerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18. tlf. 49
71 86 59.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Jacobys Allé 16,
2.th., 1806 Frederiksberg C. 31 31 86 86.
Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej
75, 8200 Århus N. 86 16 92 42.
Giro 5 43 27 23.
Omegnsafdelingen:
Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, 42 40 50 87.
Kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Vi-
rum. 45 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Kontortid
for sociale sager: Tirsdag 10-12. Sommerfe-
rie: 3/6-31/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen, Jagt-
vænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V.
Tlf. 75 11 64 18.
Kontor: Gammel Fritidscenter, Grønne-
vangsvej (ved Østerbycentret), 6700 Es-
bjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Frederik den III vej 3, st, 7000 Fredericia. 75
92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.

Åbent torsdag kl. 14-16. 75 53 18 84.

Odense afd.:

Fmd.: Alice Kofoed, Ølstedgårdsvangen 6,
5230 Odense M., 66 15 89 99.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 92, 5230
Odense M, tlf. 66 14 27 16.

Sydfyns afd.: Fmd. og konsulent: Hjarne
Ditlevsen, Løkketofen 15, 5700 Svendborg.
Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-
11.00).

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Niel-
sen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde.
46 75 77 13.

Kass. Villy Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsin-
ge. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd: Børge Dahl, Herskind-
sgade 9, 9000 Aalborg, 98 12 84 92.

Kontor v/ Børge Jensen, Østerbro 38, 9000
Aalborg. 9812 16 19. Åbent torsdage 12-17.
Åbent for kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd. Wilfred Thomsen, V. Stuc-
kenbergsvej 25 st, 8210 Aarhus V, tlf. 86 10
41 25.

Kass. Carlo Hansen, Randersvej 518, 8380
Trige, Tlf. 86 23 17 35.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. 86 16 91 18 i åbningstiden: Tirsdag
og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: J.E. Finderup, Gadstrupparken 3,
4621 Gadstrup, tlf. 42 39 09 91.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62,
8900 Randers, tlf. 86 42 69 61.

Giro 207 13 04.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmus-
sen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenå. 86 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers. 86 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Axel Lauritzen,
Lundtofteparken 42, 2 tv. 2800 Lyngby.
42 88 12 42. Sommer: 44 65 05 11.

Kst. Kass.: Jytte Gajhede, Vejlands Allé 95,
2300 København S, 31 58 16 55.

Giro 170 30 72.

Århus afd.: Fmd. Edith Johansen, Sand-
kåsvej 2, 8210 Aarhus V, tlf. 86 15 73 15.

Kass.: Henning de Place, Jordbrovej 23,
8200 Århus N, 86 10 17 41, giro 1 27 64 92.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værlose. 42 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Toftekærsvvej 28
C, 2820 Gentofte. 31 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjøelør Boule-
vard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 31 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24,
8270 Højbjerg. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærsvvej 116, 2860
Søborg. 39 69 86 62.

Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen, Ved Bel-
lahøj 23 B, 7. sal. 2700 Brønshøj.

NEUENGAMME- FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350
Ugerløse, tlf. 53 48 80 09.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv.,
2650 Hvidovre. 36 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000
Odense C. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Amerikavej, 7.4. th.,
1756 København V. 31 23 02 14/55 44 10 32.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22,
5000 Odense C. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken
128, 5240 Odense NØ. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kieruff, Kidhøj 10, 2880 Bag-
sværd. 44 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre. 36 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Fredens-
vej 1 A, 3. th., 2920 Charlottenlund.
31 63 82 55.

Kass.: Heinz E. Hess, Elverhøjvej 1 C, 2730
Herlev. 44 94 44 41.

Frihedsfondens postadresse er:

Æbeløgade 2, 2100 København Ø.

Telefon 39 27 35 00. Åbent tirsdag, onsdag
og torsdag kl. 10-15. **Husk flytningen.**

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12
senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Telefon 86 16 91 18, i kontortiden
eller Rich. Tue, 86 16 92 42 (sommerhus 86
55 84 64) Ansøgning om ophold i højsæso-
nen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjelpe-
fond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors,
7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 97 98
11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af
Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge.
Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.